

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

วัยสูงอายุเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยเองในฐานะที่เกิด เติบโต และอาศัยอยู่ในชุมชนชนบทและมีความสนใจวิถีการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความสุขจากการพึ่งตนเองในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย ด้วยการวิจัยแบบผสมผสานวิธีประเภทเชิงอธิบายเป็นลำดับ ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงอายุและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (in-depth interview) เพื่อศึกษาความสุขจากการพึ่งตนเองในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างไร และมีปัจจัยอะไรที่เอื้อต่อการมีความสุขของบั้นปลายชีวิตจากการพึ่งตนเอง ในการดำรงชีวิตของชุมชนชนบท กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย จำนวน 310 คน และผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่ ผู้สูงอายุที่มี จำนวน 8 คน คือ มีคะแนนจากแบบวัดความสุขระดับสูง คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีเงื่อนไขคือ 1) ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย 2) มีคะแนนความสุขอยู่ในระดับสูง 3) สามารถ สื่อสาร ได้ดี และ 4) ยินดีเข้าร่วมการวิจัยผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เช่น การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์แบบวัดความสุข

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2.2 ผลการวิเคราะห์ประสบการณ์ความสุขของบั้นปลายชีวิตจากการพึ่งตนเอง

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

1.1 ตอนที่ 1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชน อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย พ.ศ. 2559 จำนวน 310 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 51.9 และเพศชาย จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 48.1 อายุเฉลี่ยของผู้สูงอายุ คือ 69.70 ปี โดยผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 60 ปี จำนวน 20 คน และอายุมากที่สุด 100 ปี จำนวน 1 คน ผู้สูงอายุทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 100 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานะภาพสมรส จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 71.6 รองลงมาคือ สถานะภาพหม้าย/หย่า/แยก จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 27.1 และสถานะภาพโสด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการระดับประถมศึกษา จำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 84.8 รองลงมาคือ ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 ได้รับการระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6 และได้รับการศึกษาระดับปวช./ปวส./อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.6 ตามลำดับ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้จากการได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมาคือมีรายได้จากการทำงาน จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 32.3 รายได้จากการได้รับเงินจากคู่สมรส /บุตรหรือญาติพี่น้อง จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 และเงินบำเหน็จ/บำนาญ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 1,500 บาท จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 62.6 รองลงมา 1,501-3,000 บาท จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 3,001-4,000 บาท จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 มากกว่า 4,000 บาท จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.2 และไม่มีรายได้ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ปัจจุบันผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับสามี/ภรรยา จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 60.3 รองลงมาคืออยู่กับบุตร จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2 อยู่คนเดียว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 และญาติ-พี่น้อง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1 ตามลำดับ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล (N=310)

ลำดับที่	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1	เพศ		
	หญิง	161	51.9
	ชาย	149	48.1
2	ศาสนา		
	พุทธ	310	100
3	สถานะภาพสมรส		
	สมรส (แต่งงานแล้ว)	222	71.6
	หม้าย/หย่า/แยก	84	27.1
	โสด	4	1.3
4	ระดับการศึกษา		
	ไม่ได้รับการศึกษา	34	11
	ประถมศึกษา	263	84.8
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	8	2.6
	ปวช/ปวส./อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	5	1.6
5	รายได้หลักจากแหล่งใด		
	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	171	55.2
	ทำงาน	100	32.3
	เงินจากคู่สมรส /บุตรหรือญาติพี่น้อง	34	11
	เงินบำเหน็จ/บำนาญ	4	1.3
	อื่นๆ	1	0.3
6	ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
	น้อยกว่า 1,500 บาท	194	62.6
	1,501 – 3,000	79	25.5
	3,001 – 4,000 บาท	20	6.5
	มากกว่า 4,000 บาท	13	4.2
	ไม่มีรายได้	4	1.3

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับที่	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
7	ปัจจุบันอาศัยอยู่กับใคร		
	สามี/ภรรยา	187	60.3
	บุตร	109	35.2
	อยู่คนเดียว	11	3.5
	ญาติ-พี่น้อง	3	1
รวม		310	100

1.2 ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์แบบวัดความสุข ดังนี้

ผู้สูงอายุมีคะแนนความสุขอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 124 และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 61 โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 86.93$, $SD = 1.17$) ดังแสดงรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 4.2 ตัวแปรความสุข (N=310)

ตัวแปร	Max	Min	M	SD	แปลผล
ความสุข	124	61	86.93	1.17	ปานกลาง

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

2.1 ตอนที่ 2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สถานะภาพสมรสเป็นส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธและอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตร ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดเอาไว้อย่างพิถีพิถัน เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย และเพื่อให้สามารถอธิบายประสบการณ์ความสุขของบั้นปลายชีวิตจากการพึงตนเองในการดำรงชีวิตของชุมชนชนบทของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอกูเรือ จังหวัดเลยได้อย่างครอบคลุมให้มากที่สุด

ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้สูงอายุในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย ในช่วงปีพ.ศ. 2558 มีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ดังนี้ 1) ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย 2) มีคะแนนความสุขอยู่ในระดับสูง 3) สามารถสื่อสารได้ดี และ 4) ยินดีเข้าร่วมการวิจัย ทั้งชายและหญิง จำนวน 8 คน (เพศหญิง 1 คน และเพศชาย 8 คน) ดังรายละเอียด ในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก (N=8)

ID	เพศ	อายุ (ปี)	สถานะภาพ สมรส	ศาสนา	การศึกษา	ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่ กับ	เวลาที่ใช้ สัมภาษณ์ (ชม./นาที)	คะแนน ความสุข
ID1	ชาย	74	สมรส	พุทธ	ป.4	ภรรยา บุตรสาว บุตร เขยและหลาน จำนวน 7 คน	1 ชั่วโมง 15 นาที	100
ID2	ชาย	71	สมรส	พุทธ	ป.4	ภรรยา	1 ชั่วโมง 5 นาที	99
ID3	หญิง	70	สมรส	พุทธ	ไม่ได้รับ การศึกษา	สามี บุตรสาว บุตรเขย และหลาน รวมทั้งหมด 5 คน	1 ชั่วโมง 12 นาที	102
ID4	ชาย	81	หม้าย	พุทธ	ป.4	บุตรสาว บุตรเขย และ หลาน	1 ชั่วโมง 5 นาที	109

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ID	เพศ	อายุ (ปี)	สถานะภาพ สมรส	ศาสนา	การศึกษา	ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับ	เวลาที่ใช้ สัมภาษณ์ (ชม./นาที)	คะแนน ความสุข
ID5	ชาย	73	สมรส	พุทธ	ป.4	ภรรยา บุตรสาวและบุตร เขยและหลาน 2 คน	1 ชั่วโมง 5 นาที	108
ID6	ชาย	91	สมรส	พุทธ	ไม่ได้รับ การศึกษา	บุตรสาวคนที่ 2 บุตรเขย และหลาน 2 คน	1 ชั่วโมง 35 นาที	106
ID7	ชาย	76	สมรส	พุทธ	ป.4	ภรรยา บุตรชาย บุตรสาว	1 ชั่วโมง 15 นาที	109
ID8	ชาย	60	สมรส	พุทธ	ป.4	ภรรยา บุตรสาวและบุตร เขย และหลาน 2 คน	1 ชั่วโมง	87

เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายมีความน่าสนใจ ทั้งในเรื่องราวชีวิต ประสบการณ์ความสุขของบั้นปลายชีวิตจากการพึ่งตนเองที่มีลักษณะเฉพาะตน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอเรื่องราวประสบการณ์ความสุขของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 8 ราย เพื่อให้เข้าใจบริบทของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้น ทั้งของผู้ให้ข้อมูลและคู่สมรส ลักษณะนิสัยของคู่สมรส ครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัว ประสบการณ์ความสุขจากการพึ่งตนเองในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

2.1.1 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“...วัฒนธรรม คำสอนของพ่อแม่ และการมีที่ดินสำหรับทำมาหากินที่เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นมรดกจากพ่อแม่ ทำให้เราไม่ต้องพึ่งหรืออาศัยคนอื่น อาหารการกินก็ไม่ได้ซื้อ ขอเพียงขยันทำไร่ปลูกข้าว อดทนตอนเป็นหนุ่ม แก่ตัวจะได้สบาย...”

ชาย ไทย รูปร่างสมส่วน ผิวขาว อายุ 74 ปี

ศาสนา พุทธ

สถานะภาพสมรส สมรส

ระดับการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

รายได้หลัก เกษียณชีพผู้สูงอายุ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,501 – 3,000 บาท

อาศัยอยู่กับ ภรรยา บุตรสาว บุตรเขย และหลาน 7 คน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 12 มีนาคม 2559 เวลา 16.30น. ถึง 17.45น. ณ บ้าน

ผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด มีบุตร จำนวน 3 คน อาศัยอยู่กับภรรยา บุตรสาวคนแรก บุตรชาย และหลาน 7 คน บุตรคนที่ 2 เป็นเพศหญิงแยกครอบครัวไปอยู่ที่ต่างจังหวัดและบุตรคนที่ 3 เป็นเพศหญิงแยกครอบครัวอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลมีบ้านและที่ดินทำกินเป็นของตนเอง บ้านมีลักษณะคกทนถาวร เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็นปูน หน้าบ้านมีลานปูด้วยพื้นกระเบื้องที่ต่อเติมออกมาสำหรับนั่งเล่นและทำกิจกรรมของคนในบ้าน เวลากลางวันผู้ให้ข้อมูลอยู่กับภรรยาเพียง 2 คนเท่านั้น ส่วนบุตรสาวและบุตรชายไปทำงานที่ไร่ และหลานๆไปโรงเรียน

2) ข้อมูลภรรยา

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด อดีตมีอาชีพเกษตรกรกรรม ปัจจุบันเป็นแม่บ้าน ทำงานบ้านเล็กน้อยๆ และดูแลสามีเท่านั้น

3) ครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล ภรรยา บุตรสาว บุตรชาย และหลาน 3 คน รวมทั้งหมด 7 คน ความสัมพันธ์ในครอบครัว คู่สมรสทั้ง 2 คน จะเปิดใจรับฟังและปรึกษากันหรือกันทุกเรื่อง สามีเป็นที่เคารพและนับถือของคนในชุมชน และเป็นหมอพรหมณ์ในการประกอบพิธีต่างๆ ของชุมชน เวลาที่ครอบครัวมีปัญหาจะมีการพูดคุยปรึกษากัน สมาชิกในครอบครัวรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีสัมมาคารวะมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง ไม่ลักขโมย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัว ลูกหลานที่แยกครอบครัวออกไปก็หั่นมาเยี่ยม และเมื่อมีอาหารป่า (อาหารป่า หมายถึง อาหารที่หาได้จากป่าธรรมชาติ โดยคนเข้าไปล่า เช่น หมูป่า ไก่ป่า และจากคนเข้าไปเก็บ เช่น ผลไม้ค้อ) ก็แบ่งมาให้กิน เพราะคนสมัยเก่าเชื่อว่าเป็นอาหารที่อร่อยและมีสรรพคุณทางยา

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอดีต

ในอดีตผู้ให้ข้อมูล พึ่งตนเองโดยประกอบอาชีพเกษตรกรคือทำไร่ได้แก่ ข้าวโพด ไร่อ้อย ไร่ขิง หนุมเวียนกันไปทุกปี ทำงานโดยใช้แรงงานของตนเองและภรรยา ไม่มีที่นาเป็นของตนเอง ทำไร่ข้าว มีข้าวกินเพียงพอทั้งปี โดยที่ปลูกข้าวแบบธรรมชาติไม่ได้ใช้สารเคมี “เฮ็ดไร่ปลูกข้าวโพด อ้อย ขิง หนุมเวียนกันไปทุกปี แล้วก็ข้าว ปลูกตามธรรมชาติได้ใส่ปุ๋ยก็ได้ใช้สารเคมี มีข้าวกินเพียงพอทั้งปี ” (ทำไร่ปลูกข้าวโพด อ้อย ขิง หนุมเวียนกันไปทุกปี แล้วก็ข้าว ปลูกตามธรรมชาติไม่ใส่ปุ๋ยและไม่ได้ใช้สารเคมี มีข้าวกินเพียงพอตลอดทั้งปี) ส่วนอาหารไม่ได้ซื้อ สมัยนั้นไม่ค่อยมีร้านค้าหรือของขาย

“..อาหารส่วนใหญ่มาจากตามธรรมชาติในป่า มีหลาย มีหน่อไม้ มีเห็ด มี ผัก มีหมากไม้ป่า พวกกล้วย หมากม่วง หมากค้อ หมากแงว ในน้ำสาบก็มีกุ้ง หอย ปู ปลา หน้าหนาวจะปลูกผักกินเอง บ่มีแมงกาน บ่ได้ใช้สารเคมี ปลอดภัย มีผักกาด หอม กระเทียม..” (อาหารส่วนใหญ่มาจากตามธรรมชาติในป่า มีมากมาย มีหน่อไม้ มีเห็ด มีผัก มีผลไม้ป่า พวกกล้วย มะม่วง ลูกค้อ ลูกแงว ในน้ำสาบก็มีกุ้ง หอย ปู ปลา ฤดูหนาวก็ปลูกผักกินเอง ไม่มีแมลงรบกวน ไม่ได้ใช้สารเคมี ปลอดภัยพิช มีผักกาด ต้นหอม กระเทียม) หนึ่งปีจะขายผลผลิตทางการเกษตร 1 ครั้ง พอได้เงินมาก็เก็บออมใช้ยามจำเป็น เช่น ไร่ซื้อเสื้อผ้า อุปกรณ์ทางการเกษตร ได้แก่ จอบ เสียม และเครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ น้ำมันไว้สำหรับจุดตะเกียง ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้จ่าย ไปอาบที่ริมห้วย น้ำสาบ ไฟฟ้าไม่มี ใช้ตะเกียงส่องแทนไฟฟ้า เสื้อผ้า ผ้าห่ม และที่นอน ภรรยาเป็นคนปลูกฝ้ายและนำมาทอเอง ไม่ได้ซื้อ ซึ่งในฤดูหนาวอากาศหนาวมาก ที่บ้านจึงต้องมีผ้าห่มที่ทำจากฝ้าย เพราะผ้าห่มที่ทำจากฝ้ายหนาและอุ่น ครอบครัวยุบอุ่นและมีความสุข เพราะไม่ได้เบียดเบียนใคร ไม่เป็นหนี้ สามารถหาข้าวและอาหารกินอิ่มทุกมื้อ ลูกหลานก็สามัคคีกัน ไม่ทะเลาะกัน ลูกที่ไปอาศัยอยู่ต่างจังหวัด หมั่นกลับมาเยี่ยม ไม่ทำให้ทุกข์ใจ การได้ไปทำไร่ ทำสวน ตามธรรมชาติ ทำให้มีความรู้สึกสบายใจไม่เครียด ภรรยารู้จักหน้าที่เดินเข้ามาทำอาหาร ทำไร่ทุกวัน ยกเว้นวันพระจะหยุดพักผ่อน ไปทำบุญที่วัดตอนเช้า ตอนบ่ายก็เข้าป่าไปหาอาหารมาไว้

การเดินทางไปทำธุระในตัวอำเภอหรือตัวจังหวัดก็เดินทางไปกับเพื่อนบ้านด้วยรถยนต์ 1 คัน สามารถไปได้หลายคน ช่วยกันออกค่าน้ำมัน เวลาวางจากการทำงานเดินไปพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน มีผัก ผลไม้ก็นำไปฝากและแลกเปลี่ยนกัน การดำเนินชีวิตประจำวันจะเกิดจากการสังเกตและคำสั่งสอนของปู่ ย่า ตา ยาย สอนและทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า ตนและภรรยาไม่เคยทะเลาะกันรุนแรง เพราะต่างกันคนต่างรู้จักหน้าที่ของตน สมาชิกในครอบครัวและคนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เวลาที่มีกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น การจัดงานบุญประเพณีประจำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะมาปรึกษา ลูกหลานมีปัญหาจะมาปรึกษาดังกล่าวที่ว่า “ในหมู่บ้านเขาเป็นพี่น้องกันเปิดบ้าน ชาวบ้านเขาเคารพนับถือให้ผู้เฒ่าเป็นผู้นำ เป็นผู้ให้คำแนะนำให้คำปรึกษา ตัดสินยามผัดกัน หรือมีปัญหา” (คนในหมู่บ้านนับญาติกันทั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านเคารพนับถือมีคนเฒ่าคนแก่ให้เป็นผู้นำ เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ประเพณีการดำเนินชีวิต ตัดสินไกลเกลี่ยหากเกิดความขัดแย้ง ช่วยกันแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้น)

5) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูล ฟังตนเองโดยมีรายได้จากการจักสาน ถักไม้กวาด สานกระด้บข้าว ตะกร้า และหวดนั่งข้าวเหนียวขาย (กระด้บข้าว คือ ภาชนะที่สานจากไม้ไผ่สำหรับไว้เก็บข้าวเหนียวที่สุกแล้ว , หวดนั่งข้าวเหนียว คือ ภาชนะที่สานจากไม้ไผ่สำหรับใช้หุงข้าว

เหนียว) นอกจากการหารายได้แล้วผู้ให้ข้อมูลยังทำกิจวัตรของตนเอง คือ ทำความสะอาดรอบๆ บ้าน คายหญ้า ส่วนในบ้านภรรยาเป็นคนทำความสะอาดและหุงหาอาหาร มีเพื่อนบ้านแวะมาคุยด้วยเล่นด้วยไม่เหงา บางวันก็เดินไปไร่ไปคูดั้นยางพารา ที่ให้บุตรเขยและบุตรสาวปลูกและกรี๊ดตอนนี้มี 1,130 ต้น เวลาไม่สบายก็ไปรับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลาบ่า เดินไปไม่ถึง 20 ก้าว มีบัตรผู้สูงอายุไม่ได้เสียเงิน ได้เบี้ยยังชีพคนแก่เดือนละ 700 บาท ขยายเครื่องจักรสานได้เดือนละประมาณ 700 บาท บุตรให้เดือนละประมาณ 1,000 บาท และค่าหมอพิธีพราหมณ์ เดือนละ 200-300 บาท ไม่แน่นอน รัฐบาลมีบัตรประกันสุขภาพให้ผู้สูงอายุ เจ็บป่วยไม่เสียค่ายาค่ารักษา อบต.แจกผ้าห่มในฤดูหนาว และดูแลเรื่องถนนหนทาง น้ำใช้ สำนักงานเกษตรเข้ามาสอนในเรื่องการประกอบอาชีพ การทำเกษตรและปศุสัตว์ ทางอำเภอเข้ามาดูแลในเรื่องการห้ามการบุกรุกป่า การปลูกป่า ผลไม้ก็ไม่ต้องซื้อ เพราะผลไม้ที่ปลูกไว้เมื่อยังสมัยเป็นหนุ่ม ออกผลแล้ว เช่น มะขาม มะพร้าว มะไฟ ลำไย กล้าย หิวเมื่อไหร่ก็ไปเก็บที่สวน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “มีความสุขหลาย เพราะได้อยู่บ้านเบ้งบ้าน ได้อยู่กับเมีย ได้จักสาน บ่เจ็บป่วย บ่คิดหลาย บ่ทุกข์ ลูกกะมีงานเฮ็ด เลี้ยงเจ้าของได้ เพื่อนบ้านกะดี บ่มีหนี้สิน และยังไปวัดได้ทุกวันพระ” (มีความสุข เพราะได้อยู่บ้านดูแลบ้าน ได้อยู่กับภรรยา ได้จักสาน ไม่เจ็บป่วย ไม่เครียด ไม่ทุกข์ ลูกก็มีงานทำ เลี้ยงตัวเองได้ เพื่อนบ้านก็ดี ไม่มีหนี้สิน และยังไปวัดได้ทุกวันพระ) บ้านไหนต้องให้ประกอบพิธีพราหมณ์ให้ก็ไป พิธีพราหมณ์ได้แก่ การสู่ขวัญบ่าวสาว และการเฮ็ดเหวี่ยง (ปิดเป่าสิ่งร้าย) การสู่ขวัญเรียกกำลังใจ ปัจจัยที่สนับสนุนให้สามารถพึ่งตนเองได้คือ “...วัฒนธรรม คำบอกคำสอนของพ่อแม่ และการมีที่ดินสำหรับเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินที่เป็นของเจ้าเอง มรดกจากพ่อแม่ จึงทำให้บ่ต้องพึ่งหรืออาศัยคนอื่น อาหารก็บ่ได้ซื้อ ขอว่าตาว่าเฮ็ดไผ่ปลูกข้าว อดทนตอนมีแสง ยามเฒ่ากะซาบาย...” (วัฒนธรรม คำสอนของพ่อแม่ และการมีที่ดินสำหรับทำมาหากินที่เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นมรดกจากพ่อแม่ จึงทำให้ไม่ต้องพึ่งหรืออาศัยคนอื่น อาหารก็ได้ซื้อ ขอเพียงทำไร่ปลูกข้าว อดทนตอนเป็นหนุ่ม แก่ตัวจะได้สบาย) ลูกที่ไปตั้งหลักปักฐานที่ต่างจังหวัดจะกลับมาร่วมงานบุญประจำปีทุกปีและปีใหม่ไทยคือช่วงวันสงกรานต์จะกลับมากกราบไหว้ขอพรพ่อแม่และผู้สูงอายุที่นับถือในหมู่บ้าน “ลูกผู้อยู่ไกลมาช่วยงานบุญทุกปี มีปีใหม่สิมากราบไหว้ขอพรพ่อแม่ ขอพรผู้เฒ่า ทุกคนในชุมชนเฮ็ดคือกันถือว่าหมู่เฮาให้ความสำคัญ” (ลูกที่ไปตั้งหลักปักฐานที่ต่างจังหวัดจะกลับมาร่วมงานบุญประจำปีทุกปีและปีใหม่ไทยคือช่วงวันสงกรานต์จะกลับมากกราบไหว้ขอพรพ่อแม่และผู้สูงอายุที่นับถือในหมู่บ้าน ทุกคนในชุมชนปฏิบัติเหมือนกัน ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องนี้) ปัจจุบันถ้าให้คะแนนความสุข 10 คะแนน ผู้ให้ข้อมูลให้คะแนน 9 คะแนน อีก 1 คะแนน ที่หายไปคือ อยากมีเงินเยอะไว้แจกลูกหลาน อุปสรรคคือความล้งโรย ความแก่ ไม่อยากแก่ อยากอยู่กับลูกหลานไปนานๆ

6) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลอยากเข้าวัดทำบุญทุกวันพระ ยึดถือพระพุทธศาสนา เป็นที่พึงพอใจ แต่ตั้งปณิธานไว้ว่าจะไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต สอน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “..เพราะที่ผ่านมาผู้ จักการให้แสงเจ้าของให้คุ้มค่า รู้จักการวางแผนชีวิต กะเลยเชื่อว่าเชื่อที่ว่าลูกเต้าจะดำเนินชีวิตคือ เจ้าของ...” (เพราะที่ผ่านมารู้จักการให้แรงของตนเองให้คุ้มค่า รู้จักการวางแผนชีวิต จึงมีความเชื่อ ที่ว่าลูกหลานจะดำเนินชีวิตเหมือนตน) และผู้ให้ข้อมูลจะประกอบพิธีพราหมณ์ ได้แก่ การสู่ขวัญ บ่าวสาวและการเห็ดเหวี่ยง (ปัดเป่าสิ่งร้าย) การสู่ขวัญเรียกกำลังใจ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีที่วัด เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตให้ลูกหลานและคนในชุมชนต่อไป

2.1.2 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“...คนเราควรใช้แรงของตนเองในการทำมาหากิน ด้วยความอดทนและไม่เห็นแก่ตัว...”

ชาย ไทย รูปร่างสมส่วน ผิวดำแดง อายุ 71 ปี

ศาสนา พุทธ

สถานะภาพสมรส สมรส

ระดับการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 รายได้หลัก เกษียณชีพผู้สูงอายุ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,501 – 3,000 บาท อาศัยอยู่กับ ภรรยา 2 คน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 12 มีนาคม 2559 เวลา 18.00น ถึง เวลา 19.05น. ณ

บ้านผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทเขตพื้นที่อำเภอภูเรือ โดยเป็น คนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด ผู้ให้ข้อมูลมีบุตร จำนวน 4 คน อาศัยอยู่กับภรรยา ส่วนบุตรทั้ง 4 คน แยกครอบครัวออกไปแล้ว บุตรคนสุดท้องสร้างบ้านอยู่ข้าง ๆ บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ บุตรคนแรกสร้าง บ้านอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ส่วนบุตรคนที่ 2 และ 3 สร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง ในตำบล เดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่กับภรรยา 2 คน มีบ้านเป็นของตนเอง บ้านมีลักษณะคงทนถาวร เป็นบ้านไม้ 2 ชั้นยกสูง ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างบ่อโยง มีแคร่สำหรับนั่งเล่นและทำกิจกรรมของคน ในบ้านต่อเติมด้านหลังด้วยปูน

2) ข้อมูลภรรยา

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่ กำเนิด อดีตมีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันเป็นแม่บ้าน ทำงานบ้านเล็กน้อยๆ และดูแลสามีเท่านั้น

3) ครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล และภรรยา ภรรยาเป็นคนทำกับข้าวและดูแลความสะอาดภายในบ้าน การรับประทานอาหารนั้นบุตรสาวคนสุดท้อง บุตรชาย และหลาน 2 คน จะมารับประทานอาหารที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ทุกมื้อ อาหารบางอย่างบุตรสาวคนสุดท้องจะเป็นคนซื้อมาใส่ไว้ในตู้เย็น บุตรที่แยกครอบครัวออกไปหมั่นมาเยี่ยมเยือนและหมั่นเอาอาหารมาให้เสมอ ความสัมพันธ์ในครอบครัว คู่สมรสทั้ง 2 คนจะเปิดใจรับฟังและปรึกษาหารือกันทุกเรื่อง ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ลำเอียงในการเล็งดู ให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น ไม่ลำเอียงรักลูกคนเล็กมากที่สุดไม่เลือกที่รักมักที่ชัง สมาชิกในครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจซึ่งกันละกัน เอื้ออาทร ห่วงใยดูแล มีอะไรก็พูดคุยกัน

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอดีต

ในอดีตผู้ให้ข้อมูล พึ่งตนเองโดยประกอบอาชีพเกษตรกร คือทำไร่ได้แก่ ไร่ข้าวโพด ไร่จิง หมุนเวียนกันไปทุกปี ตามฤดูกาล โดยอาศัยฝนธรรมชาติและ ปลูกรูปแบบธรรมชาติไม่ได้ใช้สารเคมี ไม่มีที่นาต้องทำไร่ข้าวไว้กินเอง ใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก ใน 1 ปีทำไร่ได้ข้าว 2-3 ตัน ขนโดยใช้การไหล่หอบส่วนอาหารหาเอาตามธรรมชาติในป่า มีหน่อไม้ มีเห็ด มีผักสัตว์ป่า ได้แก่ กวาง หมู ไก่ กระรอก นก แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภค คือ ลำน้ำสานใช้ทั้งอุปโภคและเป็นแหล่งอาหาร มีกุ้ง หอย ปู ปลา กบ เขียด อีงอ่าง ลูกอ๊อด ในฤดูหนาวปลูกผักกิน ผู้ให้ข้อมูลมีอาชีพรองคือเลี้ยงสัตว์และเป็นหมอพราหมณ์ เลี้ยงวัว 10 ตัว เลี้ยงควาย 10 ตัว ไว้สำหรับขาย เป็นหมอพราหมณ์ประกอบพิธีพราหมณ์สู่ขวัญบ่าวสาว สู่ขวัญงานบวช การสู่ขวัญคนป่วยและการเห็ดเหวี่ยง (ปัดเป่าสิ่งร้าย) การสู่ขวัญเรียกกำลังใจทำงาน และเป็นหมอสมุนไพร เช่น รักษาโรคจิตสติดวงในผู้หญิง ค่าใช้จ่ายในครอบครัวใช้เฉพาะซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น มีด จอบ เสียม และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปติดต่อธุระไกลๆ เช่น ตัวจังหวัด ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้เสีย น้ำไปอาบที่บริเวณริมหัวน้ำสาน ไฟฟ้ายังไม่มี ใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดและตะเกียงจากยางไม้ ผู้ให้ข้อมูลสูบบุหรี่โดยปลูกใบยาสูบเอง หั่นเอง ตากเอง สูบเอง ไม่ได้ซื้อ แรงงานก็ไม่ได้จ้าง “...นานๆที ไปทำไร่ช่วยเพื่อนบ้านก็มีสังสรรค์กินเหล้ากันบ้าง เขามาช่วยเรา เราไปช่วยเขา เรียกว่าการเอาแรงแทน ตอบแรงแทน...” (การเอาแรงแทนหมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้าน เช่น การเกี่ยวข้าว การตอบแรงแทน คือ การตอบแรงกัน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้านตอบแทนที่เพื่อนบ้านมาช่วยงาน เช่น การเกี่ยวข้าว ถ้าเพื่อนบ้านมาช่วยเกี่ยวข้าว 1 วัน ก็ต้องไปช่วยเพื่อนบ้านเกี่ยวข้าว 1 วัน จำนวนเท่ากัน) มีความสุข เพื่อนบ้านเปรียบเสมือนญาติมิตร มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่แบ่งพิกแบ่งฝ่าย การกินอาหารไม่ยุ่งยาก เพียงมีข้าวเป็นอาหารหลัก ส่วนกับข้าวก็หาเอาจากธรรมชาติ เช่น หน่อไม้ เห็ด ผัก กุ้ง หอย ปู ปลา เงินทองแทบไม่ได้ใช้ “...การได้ใช้ชีวิตอยู่แบบ

ธรรมชาติ พอเพียง มีอาหารการกินตามธรรมชาติ หาเองได้ไม่ต้องซื้อ ทำไรก็ไม่ต้องใช้สารเคมี ทำให้ไม่เจ็บไม่ป่วย ทำงานก็ใช้แรงงานของตัวเองไม่ต้องจ้าง ไปช่วยเพื่อนบ้าน เพื่อนบ้านก็มาช่วย เงินทองไม่ค่อยจำเป็น ไม่มีการลักขโมย ผูกวัวไว้ในป่าก็ไม่หาย...” วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เห็นมาตั้งแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย ส่งเสริมให้ดำรงชีวิตแบบพอเพียงตามธรรมชาติ ปัญหาอดีตที่ผ่านมาส่วนมากเป็นเรื่องฝนฟ้าอากาศ “...เวลาปลูกพืชที่ไร่นาปีไหนฝนไม่ค่อยตก แห้งแล้ง ผลผลิตก็น้อย ปีไหนได้เงินน้อยหน่อย ก็ขายวัวหรือควาย กินอยู่ที่ประหยัดอยู่แล้ว ถูหนาวก็ปลูกผัก ไข่ไก่เลี้ยงไว้กินเอง...”

5) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูล เดินทางไปดูไร่ที่ลูกสาวและลูกเขยทำบ้าง ช่วยอะไรเล็กน้อย เช่น ตัดกิ่งเป็นท่อน สำหรับเตรียมเป็นหัวพันธุ์ไว้ปลูก ตากและฝัาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไม่ให้ไถ่กินไว้สำหรับปลูก ปลูกผักไว้กินเอง ได้แก่ จิง ข่า ตะไคร้ ผักหวาน จี๋เหล็ก ผักกาด ส่วนอาหารบางอย่าง เช่น เนื้อสัตว์ ลูกสาวจะซื้อมาไว้ในตู้เย็น ภรรยาเป็นคนทำกับข้าวและดูแลเครื่องนุ่งห่มให้ ผู้ให้ข้อมูลเดินทางออกกำลังกายไปรดน้ำผักทุกวันเช้าเย็น มีเบี้ยยังชีพที่ได้จาก อบต. เดือนละ 700 บาท มีรายได้จากค่าหมอประกอบพิธีกรรมพราหมณ์เดือนละ 300-700 บาท ต่อครั้ง เดือนหนึ่งก็ 2-3 ครั้ง รัฐบาลมีบัตรประกันสุขภาพให้ผู้สูงอายุ เจ็บป่วยไม่เสียค่ายาการรักษา อำเภอและอบต.แจกผ้าห่มในฤดูหนาว และดูแลเรื่องถนนหนทาง น้ำใช้ สำนักงานเกษตรเข้ามาสอนในเรื่องการประกอบอาชีพ การทำเกษตรและปศุสัตว์ ทางอำเภอเข้ามาดูแลในเรื่องการห้ามการบุกรุกป่า การปลูกป่า ผู้ให้ข้อมูล มีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ “..สบายใจ ไม่มีเรื่องทุกข์ใจให้คิด ไม่ทำให้ผู้อื่นลำบาก ทันสมัยคิดถึงใครก็โทรหาได้ ลูกสาวลูกเขยก็ขยันทำมาหากินไม่หวังละหลานสาวก็ไม่เกเรขยันเรียน...” กลางวันถ้าไม่ได้ไปประกอบพิธีกรรมพราหมณ์ หรือไปช่วยงานเพื่อนบ้าน ผู้ให้ข้อมูลจะนั่งฟังเพลงจากวิทยุอยู่กับภรรยา มีเพื่อนบ้านมาพูดคุยด้วยเป็นบางวัน

วันพระไปทำบุญที่วัด “...มีเงินซื้อธูปเทียนไปวัดก็พอแล้ว...” ปัจจุบันไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ เพราะคิดว่าอายุเริ่มมากแล้ว ไปซื้อยาเส้น (บุหรี่ที่ยังไม่พันกระดาษ) ที่เขายายมาสูบก็น้อย ก็เลยเลิกสูบบุหรี่ ปัจจุบันเลิกทั้งเหล้าและบุหรี่ “... สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี สบายใจ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ลูกหลานไม่ได้สร้างภาระให้ ตัวเองก็ไม่มีหนี้สิน ไม่มีเรื่องให้ทะเลาะกันในครอบครัว...”

6) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะดูแลสุขภาพให้ดี ไม่ให้เจ็บป่วย ดังคำกล่าวที่ว่า “...จะดูแลตัวเองให้ดี ไม่ให้ป่วย ไม่อยากแก่เกินไปกว่านี้ จะได้ไม่เป็นภาระลูกหลาน จะได้เป็นที่พึ่งทางใจให้ลูกหลานนานๆ และช่วยงานเพื่อนบ้านได้ทั้งงานทำบุญแจกข้าว งานสู่ขวัญ

ไปจนไปไม่ไหว...”ข้อดีจากการพึ่งตนเองคือมีความสุข เพราะได้ชีวิตและได้ช่วยเหลือตนเอง ไม่เป็นภาระให้คนอื่น ตัวเองสบายใจ ภรรยาสบายใจ ลูกหลานสบายใจ เพื่อนบ้านสบายใจ เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้เอาอุโสะ ไปวัดทุกวันพระ เป็นแบบอย่างให้ลูกหลาน

2.1.3 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“...เรียนรู้จากการพึ่งตนเอง ยยัน ความอดทน และสิ่งที่ไม่ควรทำคือการเล่นการพนัน...”

หญิง ไทย รูปร่างสมส่วน ผิวขาว อายุ 70 ปี

ศาสนา พุทธ

สถานะภาพสมรส สมรส

ระดับการศึกษา ไม่จบชั้นประถม แต่อ่านออก

รายได้หลัก เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 4,000 บาท

อาศัยอยู่กับ สามี บุตรสาว บุตรชาย และหลาน รวมทั้งหมด 5 คน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มีนาคม 2559 เวลา 17.00น ถึง เวลา 18.12น. ณ บ้าน

ผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด ผู้ให้ข้อมูลมีบุตร จำนวน 5 คน อาศัยอยู่กับสามี บุตรคนที่ 3 บุตรชาย และหลานทั้งหมด 6 คน สามีป่วยเป็นโรคเบาหวานและอัลไซเมอร์ บุตรคนแรกเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ บุตรคนที่ 2,4,5 แยกครอบครัวออกไปแล้ว สร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง ในตำบลเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลมีบ้านเป็นของตนเอง บ้านมีลักษณะคกทนถาวร เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างปูด้วยกระเบื้อง ภายในบ้านมีชุดรับแขก ชั้นวางโทรทัศน์มีโทรทัศน์และรูปลูกๆ วางประดับไว้

2) ข้อมูลสามี

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด อดีตมีอาชีพเป็นลูกจ้างประจำ (นักการภารโรง) ป่วยเป็นโรคเบาหวานและอัลไซเมอร์ ปัจจุบันรักษาตัวอยู่บ้าน ช่วยเหลือตัวเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้บ้าง เช่น อาบน้ำ กินข้าว หลงๆลื้มๆ

3) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่าเมื่อสมัยเป็นเด็กไปโรงเรียน แต่เรียนไม่จบชั้นประถม เพราะโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ครูไม่ค่อยไปสอน ทำให้เรียนไม่จบ เรียนได้ถึงชั้นประถมปีที่ 2 หลังจากนั้นเวลาไปวัดก็หัดอ่านบทสวดมนต์หลังจากนั้นก็พออ่านหนังสือได้ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ ทำไร่ข้าว ไร่ข้าวโพด และค้าขายเป็นอาชีพรอง ขายน้ำมันแบบหลอดที่

ใช้มือปั่น เป็นลิตร พอลูกเริ่มโตทำเกษตรเฉพาะไร่ข้าว สำหรับไว้บริโภคและขาย และค้าขายเป็นอาชีพหลัก ขายน้ำมัน และขายของเบ็ดเตล็ด โดยเดินทางไปซื้อของจากตัวจังหวัดเลย ระยะทาง 38 กิโลเมตร ไม่มีรถเป็นของตัวเอง ไปโดยรถยนต์โดยสารประจำทาง (รถ 6 ล้อ) สามมีทำงานเป็นนักรการโรง เงินเดือนตั้งแต่แรกเข้า 500 บาท จนถึง 8,000 บาท แล้วก็เกษียณอายุ เงินเดือนของสามมีแต่ละเดือนผู้ให้ข้อมูลไม่ค่อยได้ใช้ด้วย พอเงินเดือนออกสามมีก็เอาไปเล่นการพนัน (ไฮโล) หายไป 2-3 วัน เงินหมดแล้วก็กลับบ้าน มี 2-3 ครั้ง ที่ขายที่ที่เป็นสมบัติของปู่ตายาย แล้วเอาเงินไปเล่นการพนันต่อ ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าต้องขยันค้าขาย จึงจะสามารถหาเงินมาซื้อกับข้าวและส่งลูกเรียนได้ คิดว่าต้องทำได้ผู้ให้ข้อมูลเคยรู้สึกเครียด คิดอยากฆ่าตัวตาย ปัญหาเรื่องสามมี สามมีชอบหึงหวง คู่ค้า ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ สามมีใจร้าย ปากร้าย เงินเดือนสามมีลูกเมียไม่เคยได้ใช้ พอคิดว่าลูกไม่มีที่พึ่ง จึงคิดว่าไม่ควรตาย จึงไม่ฆ่าตัวตาย พอค้าขายข้าวและขายของได้เงินก็เก็บออมไว้ ที่ละเล็กที่ละน้อยแล้วเอาไปซื้อที่นา ที่สวน เวลาที่สามมีคู่ค้าอะไร ก็ทำเฉยๆ อดทน ไม่ต่อปากต่อคำ ลูกเป็นกำลังใจที่สำคัญ “แม่เหนื่อยมัย หนูขอกอดแม่หน่อยจะได้หายเหนื่อย โตขึ้นพวกหนูจะดูแลแม่เอง”

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนาข้าว และดูแลสามมีที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานและโรคอัลไซเมอร์ กิจกรรมประจำวันของผู้ให้ข้อมูลคือ ตื่นตั้งแต่ตี 5 เพื่อเตรียมอาหารไว้สำหรับใส่บาตร ให้มีและลูกกิน หลังจะใส่บาตรเสร็จจะทำธุระส่วนตัวของตัวเอง พอสามมีตื่นก็พาไปอาบน้ำ นั่งกินข้าวพร้อมกับสามมี ดูแลสามมีทั้งวันจนเย็นพาสามมีอาบน้ำส่งเข้านอน ส่วนนาข้าว ลูกเป็นคนทำเป็นหลักส่วนผู้ให้ข้อมูลเป็นที่ปรึกษาและไปดูบ้าง ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกสบายใจและมีความสุข ที่สามมีทำอะไรไม่ค่อยได้ เนื่องจากอดีตสามมีชอบหึงหวงตนและคู่ค้าเป็นประจำ ไม่มีเหตุผล เพื่อนบ้านที่เป็นผู้ชายจะมาทักหรือมาเยี่ยมไม่ได้ “..มีความสุขมากที่สุดเพราะสามมีไม่คู่ค้าแล้วมีนานๆ ครั้งที่สามมีนึกได้ ว่าหึงหวง เวลาเพื่อนบ้านผู้ชายมาเยี่ยมตัวเอง ขำดี...” และสิ่งที่ให้มีภูภาคภูมิใจอีก 2 สิ่งคือ ที่ดินที่ซื้อไว้ได้แบ่งเป็นมรดกให้ลูกทุกคนแล้วและภูมิใจที่สามารถส่งลูกเรียนจบปริญญาตรีได้ 2 คน ปวส.ได้. 1 ส่วนอีก 1 คนเรียนไม่ทันจบประสบบุบติเหตุเสียชีวิตก่อน ปัจจุบันลูกเรียนต่อจนจบปริญญาโทแล้ว 2 คน ปัจจุบันลูกแบ่งเงินให้ใช้ทุกเดือน ะละ 5,000 บาท สำหรับซื้ออาหารและใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ปัจจัยที่ส่งหรือสนับสนุนให้สามารถพึ่งตนเองคือ ความขยัน อดทน และความเป็นห่วงสงสารลูก ถ้าให้คะแนนความสุข 10 ท่าน ผู้ให้ข้อมูลให้คะแนนความสุขตนเอง 10 คะแนน “...เพราะไม่ได้คิดอะไร สบายใจ สามมีไม่คู่ค้า และรู้สึกดีที่ได้ดูแลสามมี เหมือนได้เลี้ยงลูกอีกครั้ง ส่วนลูกๆก็ไม่ทะเลาะกัน และมีมรดกไว้ให้ลูกหลานทำกิน...”

5) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลวางเป้าหมายในการพึ่งตนเองไว้ว่าจะดูแลและสุขภาพให้ดี ไม่ให้เจ็บป่วย จะดูแลสามีและลูกๆ สิ่งที่คุณให้ข้อมูลได้เรียนรู้จากการดำรงชีวิตคือการได้พึ่งพาแรงกายของตนเอง ด้วยความขยัน ความอดทน และสิ่งที่ไม่ควรทำคือการเล่นการพนัน ผู้ให้ข้อมูลคิดว่า การดำเนินชีวิตของตนจะเป็นแบบอย่างในการทำมาหากินให้แก่ลูก ทั้งความขยัน ความอดทน และการใช้เงินให้เป็น (บริหารจัดการ) การช่วยเหลือเพื่อนตามที่กำลังมีพอจะช่วยให้ได้ ด้วยความเมตตา

2.1.4 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“...หาอยู่หากิน ไม่นั่นหาเงิน ขายควายได้เงินตัวละ 200-300 บาท ใช้ทั้งปีก็ไม่หมด...”

ชายไทย ผิวดำแดง ความยาวของขาข้างซ้ายและขวาไม่เท่ากันและแขนซ้ายงอผิดปกติ อายุ 81 ปี

ศาสนา พุทธ สถานะภาพสมรส หม้าย

ระดับการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

รายได้หลัก เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ, เบี้ยยังชีพผู้พิการ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,501 – 3,000 บาท

อาศัยอยู่กับ บุตรสาว บุตรชาย และหลาน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 25 พฤษภาคม 2559 เวลา 17.00น ถึง เวลา 18.15น. ณ

บ้านผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด ผู้ให้ข้อมูลมีบุตร จำนวน 2 คน อาศัยอยู่กับบุตรสาวคนแรก บุตรชาย และหลานสาว บุตรคนสุดท้องแยกครอบครัวออกไปสร้างบ้านอยู่ข้างๆ บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลมีความยาวของขาข้างซ้ายและขวาไม่เท่ากัน และแขนซ้ายงอผิดปกติ เดินขากระเผลก มีบ้านเป็นของตนเอง ซึ่งบุตรสาวและบุตรชายได้ต่อเติมชั้นล่าง บ้านมีลักษณะคกทนถาวร เป็นบ้านไม้ 2 ชั้นยกสูง ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็นปูน ต่อเติมออกมาด้านหน้า มีแคร่สำหรับนั่งเล่นและทำกิจกรรมของคนในบ้าน

2) ข้อมูลภรรยา

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด อดีตมีอาชีพเกษตรกรรม เสียชีวิตประมาณ 5 ปี แล้วด้วยโรคชรา

3) ครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล บุตรสาวคนแรก บุตรชาย และหลานสาว ผู้ให้ข้อมูลเป็นคนหุงข้าวรอ ซึ่งการหุงข้าวเหนียวต้องใช้เวลานานและต้องมีการกลับด้านข้าวและเอาข้าวใส่ในกระติบข้าว (กระติบข้าว คือ ภาชนะที่สานจากไม้ไผ่สำหรับไว้เก็บข้าวเหนียวที่สุกแล้ว) และผู้ให้ข้อมูลมีหน้าที่ดูแลหลาน หลานอายุ 8 ปี เรียนที่โรงเรียนประจำ หมู่บ้านเดินเท้าไปโรงเรียนไม่ถึง 400 เมตร ด้วยตนเอง ส่วนกับข้าวและการดูแลความสะอาดภายในบ้าน บุตรสาวเป็นคนทำ ความสัมพันธ์ในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจะเปิดใจรับฟังและปรึกษารื้อกันทุกเรื่อง สมาชิกในครอบครัวรู้จักบทบาทหน้าที่ตนเอง มีสัมมาคารวะมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัว

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอดีต

ในอดีตผู้ให้ข้อมูล เรียนจบชั้น ป.4 แต่งงานกับภรรยา ค่าสินสอด 2 สลิง 7 บาท ในการทำพิธีบูชาของรักษา ฟังตนเองโดยประกอบอาชีพเกษตรกร คือทำไร่ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ถั่วหมุนเวียนกันไปทุกปี ตามฤดูกาล อาศัยฝนฟ้า การปลูกแบบธรรมชาติไม่ได้ใช้สารเคมี และเลี้ยงสัตว์ คือ ควาย คบคู่ไปกับการทำไร่ ไม่มีที่นาต้องทำไร่ข้าวไว้กินเอง เพราะพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นภูเขา พื้นที่ราบมีน้อย ใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก ใน 1 ปีทำไร่ข้าวได้ 80-100 กระสอบก็กินได้ทั้งปี ผู้ให้ข้อมูลทำงานทุกวันจะหยุดเฉพาะวันพระ เพราะหยุดจากงานทำไร่วันพระผู้ให้ข้อมูลจะหาอาหารในป่า เช่น ลำสัตว์ ได้แก่ กวาง กระรอก นก และไปตกปลาตามลำห้วย และเก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด พร้อมทั้งหาขมิ้นเพื่อไว้ใช้ก่อไฟทำแสงสว่างไปด้วย กลางคืนช่วงฤดูฝนก็จะหาอาหารจากริมห้วย ได้แก่ ปู กบ เขียด อึ่งอ่าง ในฤดูหนาวก็ปลูกผักกินเอง และเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร ได้แก่ เป็ดและไก่ "...หาอยู่ หากิน บ่มั่นหาเงิน ขายควายได้เงินตัวละ 200-300 บาท ใช้ทั้งปีกะบ่เปิด..." (หาอยู่ หากิน ไม่เน้นหาเงิน ขายควายได้เงินตัวละ 200-300 บาท ใช้ทั้งปีก็ไม่หมด) ผู้ให้ข้อมูลจะตื่นตั้งแต่ตี 4 ทุกวัน เพื่อไปตักน้ำจากลำห้วยมาไว้ใช้ในการอุปโภค โดยใช้ถังน้ำหาบน้ำ และตอนเย็นหลังจากไปทำไร่กับมาบางวันก็จะดำข้าวแยกข้าวสารกับเปียกออกจากกัน เนื่องจากไม่มีโรงสี ผู้ให้ข้อมูล สร้างบ้านเองโดยถักหญ้าคาเป็นหลังคา และตัดไม้จากในป่ามาทำเป็นโครงบ้าน และตัวบ้าน โดยเพื่อนบ้านมาช่วยในการขึ้นโครงบ้านและหลังคา ส่วนพื้นและผนังผู้ให้ข้อมูลทำเอง ภรรยาเป็นคนทำกับข้าว เลี้ยงดูลูกและเอาลูกไปเลี้ยงที่ไร่ด้วยกัน ผู้ให้ข้อมูลขาและแขนหัก เพราะไปเลี้ยงควายที่ในป่า วิ่งไล่ควายแล้วหกล้มขาหัก ส่วนแขนจีควายและตกแขนจึงหัก ผู้ให้ข้อมูลมีความเชื่อว่าผีป่าหักขาและหักแขน ความเชื่อในเรื่องผียังเป็นความเชื่อของคนในชุมชนบทนี้ เมื่อเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อชีวิตถึงคราววิบัติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บเกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านั้นเกินขีดความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้ จึงมีความเชื่อว่ามี

อำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจนี้อาจจะเป็นผีป่า ใน 1 ปีจะมีงานบุญ 1 ครั้ง ผู้ให้ข้อมูลและเพื่อนบ้านจะร่วมกิจกรรมตักถอยข้าว ร้างแห่รอบหมู่บ้านเพื่อเชิญชวนให้เพื่อนบ้านร่วมทำบุญและร่วมกิจกรรมกัน จะได้เงินถวายวัด ปีละ ประมาณ 20 บาท ผู้ให้ข้อมูลบอกว่า “...สนุกคัก ม่วนคัก ปีนี้มีครั้งเดียว ได้ฟ้อน ได้รำ ได้ทำบุญ สุขใจหลาย...” (ใน 1 ปีจะมีงานบุญ 1 ครั้ง ร่วมกิจกรรมตักถอยข้าว ร้างแห่รอบหมู่บ้านเพื่อเชิญชวนให้เพื่อนบ้านร่วมทำบุญ ได้ร่วมฟ้อนรำ ได้ร่วมกันร้องรำทำเพลง ได้ทำบุญ มีความสุขมาก)

5) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูล มีกิจวัตรประจำวันคือ ฝึบ้าน หุงข้าว ไร่รอบนุตรสาว และลูกเขย รอดูแลหลานๆ เมื่อกลับจากโรงเรียน จักสานหวดนั่งข้าวเหนียวและไม้กวาดไว้สำหรับขาย(หวดนั่งข้าวเหนียว คือ ภาชนะที่สานจากไม้ไผ่สำหรับใช้หุงข้าวเหนียว) “...เขาให้ฝึบ้านซื้อๆ บ่จักความอยู่ หาจักหาสานเล่น ไว้ใช้ เหลือกะขาย บ่จักความอยู่เคยเฮ็ดเหวียก...” (ลูกหลานให้อยู่ฝึบ้านเฉยๆ ไม่รู้จะอยู่เฉยได้อย่างไร คนทำงานมาโดยตลอดชีวิต ก็เลยจักสานหวดนั่งข้าวเหนียว และไม้กวาดไว้ใช้เหลือก็ขาย ให้อยู่เฉยๆอยู่ไม่ได้หรอก) ส่วนกับข้าวบุตรสาวจะเป็นคนกลับมาทำกิจวัตรที่ทำเป็นครั้งคราว ได้แก่ ตากและฝึแม่ลัดพันธุ์ข้าวโพด ถั่วไม่ให้ไก่กินไว้สำหรับปลูกเดินทางไปดูไร่ที่ลูกสาวและลูกเขยทำบ้าง หาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ เช่น เก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด หาปู หาปลา ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ได้จาก อบต.เดือนละ 600 บาท และได้รับเบี้ยยังชีพสำหรับคนพิการ จาก อบต.เดือนละ 600 บาท ขายเครื่องจักสานได้ เดือนละ 200-300 บาท มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 1,400-1,500 บาท ใช้จ่ายเฉพาะค่ารูป เทียนสำหรับไปวัด และให้ค่าขนมหลานบ้าง ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “..ในครอบครัวมีปัญหาหยังต้องเว้ากันให้เข้าใจ ข่อยเว้ากันดีๆ ใจเย็นๆได้บ่ผัดใจกัน..” (ในครอบครัวมีปัญหาอะไรก็ต้องปรึกษากันให้ดี พูดคุยกันให้ดี ใจเย็นๆจะได้ไม่ทะเลาะกัน)

6) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะดูแลหลาน เป็นที่พึ่งและที่ปรึกษาให้กับลูกหลาน หาอาหารช่วยงานแบ่งเบาระลูกและไปทำบุญที่วัดจนกว่าจะไปไม่ไหว

2.1.5 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“...เก็บหอมรอมริบ จนซื้อที่เป็นของตัวเองได้ รู้สึกภูมิใจและมีความสุข...”

ชาย ไทย รูปร่างสมส่วน ผิวดำแดง อายุ 73 ปี

ศาสนา พุทธ

สถานะภาพสมรส สมรส

ระดับการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

รายได้หลัก เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ขายผลผลิตทางการเกษตร

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,501 – 3,000 บาท

อาศัยอยู่กับ ภรรยา บุตรสาวและบุตรเขย และหลาน 2 คน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 26 พฤษภาคม 2559 เวลา 17.15น ถึง เวลา 18.20น. ณ

บ้านผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย เป็นคนในชุมชนนี้โดยกำเนิด ผู้ให้ข้อมูลมีบุตร จำนวน 3 คน อาศัยอยู่กับภรรยา บุตรสาวและบุตรเขย และหลาน 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน ส่วนบุตรคนที่ 2 และคนสุดท้ายต้องแยกครอบครัวออกไปแล้วทำงานที่ต่างจังหวัดสร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลมีบ้านเป็นของตนเอง อยู่บริเวณห่างจากลำห้วยประมาณ 100 เมตร บ้านมีลักษณะคงทนถาวร เป็นบ้านไม้ สองชั้น ชั้นบนทำด้วยไม้ ชั้นล่างเป็นอิฐบล็อกจากด้วยปูน ชั้นล่างมีลานบ้านยื่นออกมา สำหรับนั่งเล่นและทำกิจกรรมของคนในบ้าน

2) ข้อมูลภรรยา

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด มีอาชีพเกษตรกรกรรม

3) ครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล ภรรยา บุตรสาว คนแรก บุตรเขย และหลาน 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน บุตรสาวเป็นคนทำกับข้าวและดูแลความสะอาดภายในบ้าน การรับประทานอาหารนั้นส่วนมากจะได้รับประทานอาหารพร้อมหน้าพร้อมตากันในมื้อเช้าและมื้อเย็น ก่อนที่ผู้ให้ข้อมูลจะไปทำงานและก่อนบุตรเขยไปทำงาน บุตรเขยมีอาชีพรับราชการเป็นครูในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ภรรยาเป็นแม่บ้านขายขนมที่ร้านอาหารในโรงเรียน ส่วนหลานสาวและหลานชายเรียนอยู่ที่โรงเรียนในตัวจังหวัดกลับมาบ้านบ้างเป็นครั้งคราวเมื่อโรงเรียนหยุดเรียน สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน สามารถพูดคุยกันได้อย่างเปิดเผย ไม่ปิดบังและรู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอดีต

ในอดีตผู้ให้ข้อมูล พึ่งตนเองโดยประกอบอาชีพเกษตรกร คือทำไร่ได้แก่ ไร่ข้าวโพด ไร่ถั่ว และไร่ข้าว ปลูกข้าวไว้กินเอง อาศัยฝนฟ้า การปลูกแบบธรรมชาติไม่ได้ใช้สารเคมี อาชีพรองคือ หาสัตว์น้ำและเก็บผักป่าขาย สัตว์น้ำ ได้แก่ ปลา หอย ปูหิน (ปูหิน หมายถึง ปูที่มีอยู่ในท้องถิ่นมีเฉพาะตามลำห้วย) ผักป่า ได้แก่ ผักหวาน เห็ด ผ่า เทา (ผ่า เทา คือ สาหร่ายน้ำจืด

ชนิดหนึ่ง นำมาประกอบเป็นอาหารได้) มีที่ดินที่มีโฉนดเป็นของตนเองเล็กน้อย มีที่ดินที่มีใบน.ส. 3 (ที่ดินที่มีใบน.ส.3 คือ ที่ดินที่มีหนังสือรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้วมีเพียงสิทธิ์ครอบครอง ไม่มีกรรมสิทธิ์ ไม่สามารถซื้อขายโอน จำนองได้) และ มีการปลูกไร่ เลื่อนลอย การทำงานใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก จนโดยใช้การหาบ และใช้แพขนข้ามลำห้วย จนกระทั่งสามารถเก็บออมเงินจากการขายผลผลิตทางการเกษตร ได้จึงซื้อที่เป็นของตนเอง “...เก็บออมเอาเพื่ออะไรล่ะน้อยอันแน้ว จนซื้อบ้านได้เป็นของเจ้าของ ภูมิใจ มีความสุข...” (เก็บหอมรอมริบ จนซื้อที่เป็นของตัวเองได้ รู้สึกภูมิใจและมีความสุข) ส่วนอาหารหาเอาตามธรรมชาติในป่า มีหน่อไม้ มีเห็ด มีผัก สัตว์ป่า ได้แก่ กวาง หมู ไก่ กระรอก นก งู แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภคคือ ลำน้ำสวนส่วนปลายใช้ทั้งอุปโภคและเป็นแหล่งอาหาร มีกุ้ง หอย ปู ปลา กบ เขียด อีงอ่าง ลูกอี๊ด สล่ำห่วย ในฤดูหนาวปลูกผักกิน “...คันบ่คร้าน บ่อดแต่แนวกิน สอดได้ขาย ขายได้กะเก็บเงินไว้บ่ได้ใช้ยังก่อ แม่นหยั่งกะมีอยู่ในป่า อาหารกะมี ไม่ปลูกบ้านกะมี ถ้ารู้จักพอกะมีความสุขดี...” (ถ้าไม่จู้เกียจ อาหารการกินมีมากมาย ขายได้อีกต่างหาก ขายได้ก็เก็บเงินไว้ไม่ได้ใช้อะไร อะไรก็มี ในป่า อาหารก็มี ไม่สำหรับสร้างบ้านก็มี ถ้ารู้จักพอเพียงจะมีความสุข) ผู้ให้ข้อมูลสร้างบ้านโดยชวนเพื่อนบ้านไปช่วยตัดไม้จากป่ามาเลื้อย และอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้านมาช่วยสร้างบ้าน วัฒนธรรมของชุมชนคือ ถ้ามีครอบครัวไหนทำบ้านใหม่ ผู้ชายในหมู่บ้านจะไปช่วยกันยกเสาขึ้น โครงบ้านช่วยกัน ถ้าบอกคนหนึ่งเขาก็จะชวนกันต่อๆ ไป ซึ่งเวลาในส่วนใหญ่จะเป็นเช้าตรู่หรือประมาณตี 5 ก่อนที่ทุกคนจะไปทำงานประจำของตนเอง เมื่อเจ็บป่วยผู้ให้ข้อมูลจะหาหมอสมุนไพรในชุมชน ค่าใช้จ่ายในครอบครัวใช้เฉพาะซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น มิด จอบ เสียม และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปติดต่อธุระไกลๆ เช่น ตัวจังหวัด ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้จ่าย น้ำไปอาบที่บริเวณริมห้วยน้ำสวน ไฟฟ้ายังไม่มี ใช้ตะเกียง ผู้ให้ข้อมูลสูบบุหรี่โดยปลูกใบยาสูบเอง หั่นเอง ตากเอง สูบเอง ไม่ได้ซื้อ การทำไร่ไม่ได้จ้างแรงงาน แต่เป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนโดยการเอาแรงกัน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้าน การตอบแรงกัน คือ การตอบแรงกัน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้านตอบแทนที่เพื่อนบ้านมาช่วยงาน เช่น การเก็บเกี่ยวข้าวโพด ถ้าเพื่อนบ้านมาช่วยเก็บเกี่ยวข้าวโพด 1 วัน ก็ต้องไปช่วยเพื่อนบ้านเก็บเกี่ยวข้าวโพดหรือผลผลิตอื่น 1 วัน จำนวนเท่ากัน

5) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่กับ ภรรยา บุตรสาวคนแรก และบุตรเขย รวมทั้งหมด 4 คน ส่วนหลานสาวและหลานชายเรียนอยู่ที่โรงเรียนในตัวจังหวัดกลับมาบ้านบ้าง เป็นครั้งคราวเมื่อโรงเรียนหยุดเรียน บุตรสาวเป็นคนทำกับข้าวและดูแลความสะอาดภายในบ้าน ภรรยาเป็นคนดูแลซักเครื่องนุ่งห่มให้ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลและภรรยาหาอาหารจากแหล่ง

ธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เช่น หน่อไม้ เห็ด ปลา หอย ลูกอ๊อด ผักหวาน และบุตรผู้ให้ข้อมูล ปลุกผักสวนครัวบริเวณริมห้วยน้ำสาน ได้แก่ ข่า ตะไคร้ ชะอม มะเขือ ถั่ว และใบยาสูบไว้สูบเอง กิจวัตรประจำวันของผู้ให้ข้อมูลคือ ตื่นตั้งแต่ ตี 5 ทำอาหารในป่า ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด ผัก กินอาหารเช้าเสร็จไปทำไร่ข้าวโพด ไร่ข้าว วันพระหรือวันที่หยุดทำงาน เข้าป่าหาอาหาร ผักต่างๆ และหาสัตว์น้ำตามลำห้วย ได้แก่ ปลา หอยสาหร่ายน้ำจืด หามาเพื่อบริโภคและขาย แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภคคือ ลำน้ำสานส่วนปลายใช้ทั้งอุปโภคและเป็นแหล่งอาหาร ผู้ให้ข้อมูลเดินทางไปอาบน้ำบริเวณริมน้ำสานทุกวัน ผู้ให้ข้อมูลได้รับผ้าห่มที่อำเภอและอบต.แจกให้ในฤดูหนาว ได้รับเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุจาก อบต.เดือนละ 700 บาท มีรายได้จากการค้า เดือนละ 1,000-2,500 บาท ผู้ให้ข้อมูลใช้จ่ายเฉพาะซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตรเท่านั้น ค่าใช้จ่ายอื่นๆ บุตรสาวเป็นคนออก ผู้ให้ข้อมูล มีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ ผู้ให้ข้อมูลมีความเป็นห่วงลูกที่แยกครอบครัวออกไปและไปทำงานต่างจังหวัด ว่าจะได้กินข้าวอิ่ม กินอาหารเหมือนอยู่บ้านกับพ่อแม่หรือเปล่า

6) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะดูแลสุขภาพให้ดี ประคับประครองตัวเอง และภรรยา จะได้ไม่เป็นภาระลูกหลาน จะเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตให้ลูกหลานได้ปฏิบัติตาม

2.1.6 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“...เก็บหอมรอมริบ จนซื้อที่เป็นของตัวเองได้ รู้สึกภูมิใจและมีความสุข...”

ชาย ไทย รูปร่างสมส่วน ผิวดำแดง อายุ 91 ปี

ศาสนา พุทธ สถานะภาพสมรส สมรส

ระดับการศึกษา ไม่ได้รับการศึกษา

รายได้หลัก เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,501 – 3,000 บาท

อาศัยอยู่กับ ภรรยา 2 คน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 26 พฤษภาคม 2559 เวลา 18.40น ถึง เวลา 20.05น.

ณ บ้านผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย เข้ามาตั้งรกรากอยู่ชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2487 เป็นระยะเวลา 72 ปี เป็นคนในพื้นที่อำเภอใกล้เคียงกับอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย มาแต่งงานที่นี่ ผู้ให้ข้อมูลมีบุตรจำนวน 3 คน อาศัยอยู่กับภรรยา บุตรสาวคนที่ 2 บุตรชาย และหลาน 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน

ส่วนบุตรคนแรกและคนสุดท้าย แยกครอบครัวออกไปแล้ว สร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูล มีบ้านเป็นของตนเอง บ้านมีลักษณะคกทนถาวร เป็นบ้านไม้ ชั้นเดียวยกสูง มีการต่อเติมขานบ้านยื่นออกมาหน้าบ้านสำหรับนั่งเล่นและทำกิจกรรมของคนในบ้าน

2) ข้อมูลภรรยา

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด อดีตมีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันอยู่บ้านเฉยๆ ไม่สามารถเดินไปไหนได้ เคลื่อนที่โดยการคลาน สามารถดำเนินกิจกรรมประจำวันเองได้ เช่น อาบน้ำ กินข้าวเอง พุดคุยได้ปกติ

3) ครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล ภรรยา บุตรสาวคนที่ 2 บุตรชาย และหลาน 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน บุตรสาวเป็นคนทำกับข้าวและดูแลความสะอาดภายในบ้าน การรับประทานอาหารนั้นส่วนมากจะได้รับประทานอาหารพร้อมหน้าพร้อมตากันในมือเย็น เนื่องจาก ตอนเช้าบุตรสาวและบุตรชาย ต้องรีบออกไปทำงานที่ไร่ ส่วนหลานๆก็ต้องรับไปโรงเรียน ซึ่งหลานๆเรียนอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนประจำอำเภอ มีรถรับส่งไปโรงเรียน เสียค่าใช้จ่ายรายเดือนๆละ 300 บาท สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถพุดคุยกันได้อย่างเปิดเผย ไม่ปิดบัง และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอดีต

ในอดีตผู้ให้ข้อมูล พึ่งตนเองโดยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ไร่ข้าวโพด ไร่ข้าวไร่เดียว หมุนเวียนกันไปทุกปี ตามฤดูกาล ปลูกข้าวไว้กินเอง อาศัยฝนฟ้าปลูกแบบธรรมชาติไม่ได้ใช้สารเคมี กินได้เพียงพอทั้งปี เพราะไม่มีที่นา ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เข้าที่ดินในอำเภอใกล้เคียงในการทำไร่ โดยการเช่าแบบเหมาปีละ 2,000 บาท จนกระทั่งสามารถเก็บออมเงินจากการขายผลผลิตทางการเกษตรได้จึงซื้อที่เป็นของตนเอง ในราคา 50,000 บาท ผ่อนเป็นงวดละ 16,700 บาท 3 ปี ผู้ให้ข้อมูลมีความภูมิใจ ในความพยายามของตน การทำงานใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก ขนโดยใช้การแรงหาบ และเกวียน ส่วนอาหารหาเอาตามธรรมชาติในป่า มีหน่อไม้ มีเห็ดซึ่งมักขึ้นในป่าบนภูเขา มีผัก สัตว์ป่า ได้แก่ กวาง หมู ไก่ กระรอก นก งู แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภคคือ ลำห้วยสานตมใช้ทั้งอุปโภคและเป็น

แหล่งอาหาร มีกุ้ง หอย ปู ปลา กบ เขียด อีงอ่าง ลูกอี๊ด ในฤดูหนาวปลูกผักกิน ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้นำในชุมชน คือ เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ปกครองลูกบ้านและเก็บส่งส่งหน่วยงาน ราชการ “...ไผ่ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ต้องเสียค่าการ 4 บาท ต่อปี ถ้าไผ่คร้านบ่มีเงินเสียต้องเอา แรงงานไปทำงานไผ่หนี้ทางการ...” (ใครที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ต้องจ่ายเงินรายหัวให้ทางราชการ คนละ 4 บาท ต่อปี ใครที่จี้เกียหาเงินไม่ได้ ต้องใช้เป็นแรงงานคือไปทำงานให้ทางราชการ) ผู้ให้ข้อมูลสร้างบ้านโดยตัดไม้จากป่ามาเลื่อยเอง และอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้านมาช่วย สร้างบ้าน วัฒนธรรมของชุมชนคือ ถ้ามีครอบครัวใดทำบ้านใหม่ ผู้ชายในหมู่บ้านจะไป ช่วยกันยกเสาขึ้น โครงบ้านช่วยกัน ถ้าบอกคนหนึ่งเขาก็จะชวนกันต่อๆ ไป ซึ่งเวลาในส่วน ใหญ่จะเป็นเจ้าครูหรือประมาณตี 5 ก่อนที่ทุกคนจะไปทำงานประจำของตนเอง เมื่อเจ็บป่วย ผู้ให้ข้อมูลจะหาสมุนไพรจากไม้มาฝนกับน้ำดื่ม ซึ่งสมุนไพรจากไม้ปู้และยาหรือพ่อและแม่ ของผู้ให้ข้อมูลเป็นคนสอนการเลือกใช้และวิธีในการใช้ ค่าใช้จ่ายในครอบครัวใช้เฉพาะซื้อ อุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น มีด จอบ เสียม และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปติดต่อธุระไกลๆ เช่น ตัวจังหวัด ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้จ่าย น้ำไปอาบที่บริเวณริมห้วยसानตม ไฟฟ้ายังไม่มี ใช้ ตะเกียง ผู้ให้ข้อมูลสูบบุหรี่ โดยปลูกใบยาสูบเอง หั่นเอง ตากเอง สูบเอง ไม่ได้ซื้อ การทำไร่ ไม่ได้จ้างแรงงาน แต่เป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนโดยการเอาแรงกัน หมายถึง การ ใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้าน การตอบแทนกัน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้านตอบแทนที่ เพื่อนบ้านมาช่วยงาน เช่น การเก็บเกี่ยวข้าวโพด ถ้าเพื่อนบ้านมาช่วยเก็บเกี่ยวข้าวโพด 1 วัน ก็ต้องไปช่วยเพื่อนบ้านเก็บเกี่ยวข้าวโพดหรือผลผลิตอื่น 1 วัน จำนวนเท่ากัน

5) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่กับ ภรรยา บุตรสาวคนที่ 2 บุตรเขย และ หลาน 2 คน รวมทั้ง 6 คน บุตรสาวเป็นคนจัดหาและทำกับข้าว บุตรสาวและบุตรเขยหา อาหารจากแหล่งธรรมชาติบ้างในบางมื้อ เช่น หน่อไม้ เห็ด ปลา หอย ลูกอี๊ด และบุตรดูแล ความสะอาดภายในบ้าน ในวันพระ เป็นวันหยุดทำงาน 1 วัน ผู้ให้ข้อมูล ปลูกผักสวนครัว บริเวณรอบๆ บ้าน ได้แก่ ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ชะอม มะเขือ ถั่ว เพื่อประกอบอาหาร และ ปลูกใบยาสูบไว้สูบเอง ตามที่เคยเห็นพ่อทำ กิจกรรมประจำวันของผู้ให้ข้อมูลคือ ดูแลภรรยา โดย จัดอาหารให้กิน จัดยาให้กิน ฝึบ้าน หั่นและตากใบยาสูบและดูแลผักสวนครัว ช่วยตากและ ฝึแม่ลัดพันธุ์ข้าวโพดไม่ให้ไถ่กินไว้สำหรับให้บุตรสาวและบุตรเขยนำไปปลูก ผู้ให้ข้อมูล ได้รับเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุจาก อบต.เดือนละ 700 บาท และลูกให้เดือนละ 300-700 บาท

ผู้ให้ข้อมูลใช้จ่ายเฉพาะซื้อปูนไว้เกี่ยวหมากและซื้อกระดามวนยาสูบเท่านั้น ค่าใช้จ่ายอื่นๆ บุตรสาวเป็นคนออก ผู้ให้ข้อมูล มีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ “..สบายใจ ย้อนคย้อน ทน เสด่เหวียก ย้อนคคยอม จนมีที่ไ้ ที่นาเป็นของเจ้าของ จนได้แบ่งให้ลูกเสด่อยู่เสด่กิน..” (สบายใจ สุขใจ เพราะอดีตที่ผ่านมาอดทนทำงาน และอดคยอม จนทำให้ทุกวันนี้มีที่ไ้ที่นา เป็นของตนเองและได้แบ่งให้ลูกๆทำมาหากิน)

6) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะดูแลสุขภาพให้ดี ประคับประครอง ตัวเองและภรรยา จะได้ไม่เป็นภาระลูกหลาน จะเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตให้ลูกหลานได้ ปฏิบัติตาม

2.1.7 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“...อยู่บ้านเฉยๆ ไม่ให้ทำอะไรไม่ได้หรือก เลี้ยงควายไว้เป็นเพื่อนแก้เหงาคิดว่า ตอนไม่มีเงินใช้ ก็ขายได้ ถ้าให้อยู่เฉยๆ อยู่ไม่ได้ปวดขา คนเคยทำงานต้องทำงาน...”

ชาย ไทย รูปร่างสมส่วน ผิวดำแดง อายุ 76 ปี

ศาสนา พุทธ

สถานะภาพสมรส สมรส

ระดับการศึกษา ไม่ได้รับการศึกษา รายได้หลัก เกี่ยยังชีพผู้สูงอายุชายสัตัว

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,501 – 3,000 บาท

อาศัยอยู่กับ ภรรยา บุตรชาย บุตรสาว บุตรเขยและหลาน 2 คน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 15 พฤษภาคม 2559 เวลา 16.00น ถึง เวลา 17.15น. ณ

บ้านผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในอำเภอกูเรือ จังหวัดเลย เป็นคนในชุมชนนี้โดยกำเนิด ผู้ให้ข้อมูลมีบุตร จำนวน 5 คน อาศัยอยู่กับภรรยา บุตรชาย บุตรสาว บุตรเขยและหลาน 2 คน รวมทั้ง 7 คน ส่วนบุตรคนแรก คนที่ 2 และคนสุดท้อง แยกครอบครัว ออกไปแล้ว ทำงานที่ต่างจังหวัดสร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้านในตำบลเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลมีบ้านเป็นของตนเอง อยู่ใกล้ลำห้วย ห่างจากลำห้วยประมาณ 200 เมตร หลังบ้านเป็นสวนผลไม้ บ้านมีลักษณะ คงทนถาวร เป็นบ้านไม้ สองชั้น ชั้นบนทำด้วยไม้ ชั้นล่างเป็นอิฐบล็อกฉาบด้วยปูน ปูด้วยกระเบื้อง เป็นห้องโล่ง สำหรับนั่งเล่นและทำกิจกรรมของคนในบ้าน

2) ข้อมูลภรรยา

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด เดิมมีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันอยู่บ้าน ทำงานบ้านเล็กๆน้อยๆ เช่น หุงข้าว กวาดบ้าน ปลูกผักสวนครัว

3) ครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล ภรรยา บุตรชาย บุตรสาว บุตรเขยและหลาน 2 คน รวมทั้งหมด 7 คน บุตรสาวเป็นคนทำกับข้าวและดูแลความสะอาดภายในบ้าน การรับประทานอาหารนั้นส่วนมากจะได้รับประทานอาหารพร้อมหน้าพร้อมตากันในมือเช้าและมือเย็น ก่อนที่ผู้ให้ข้อมูลจะไปเลี้ยงควายและบุตรชาย บุตรสาวและบุตรเขยไปทำงานที่ไร่ สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถพูดคุยกันได้อย่างเปิดเผย ไม่ปิดบัง และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และสมาชิกในครอบครัวทุกคนเคารพในการตัดสินใจของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอดีต

ในอดีตผู้ให้ข้อมูล พึ่งตนเองโดยประกอบอาชีพเกษตรกร คือทำไร่ได้แก่ ข้าวโพด ไร่จิงและไร่ข้าว ปลูกข้าวไว้กินเอง อาศัยฝนตกตามธรรมชาติ ปลูกแบบธรรมชาติ ไม่ได้ใช้สารเคมี เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม คือ เลี้ยงควาย มีที่ดินที่มีโฉนดเป็นของตนเองเล็กน้อย มีที่ดินที่มีใบน.ส.3 (ที่ดินที่มีใบน.ส.3 คือ ที่ดินที่มีหนังสือรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้วมีเพียงสิทธิ์ครอบครอง ไม่มีกรรมสิทธิ์ ไม่สามารถซื้อขายโอน จำนองได้) และ มีการปลูกไร่เลื่อนลอย การทำงานใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก ขนโดยใช้การแรงงาน ส่วนอาหารหาเอาตามธรรมชาติในป่า มีหน่อไม้ มีเห็ด มีผัก สัตว์ป่า ได้แก่ กวาง หมู ไก่ กระรอก นก งู พ่อแม่พาตั้งรกราก สร้างบ้านอยู่ใกล้ริมน้ำ เพราะการดำรงชีวิตต้องอาศัยน้ำเป็นหลัก ทั้งอาบทั้งชำระล้างและเป็นแหล่งอาหาร มีกุ่ม หอย ปู ปลา กบ เขียด อีงอ่าง ลูกอีตด ในฤดูหนาวปลูกผักกิน “...คันบ่มีป่า บ่มีน้ำสาน กะบ่มีบั้งอยู่บั้งกิน บั้งอาศัย...” (ถ้าไม่มีป่า ไม่มีลำน้ำสาน ก็ไม่มีที่อยู่ ไม่มีแหล่งอาหาร ไม่มีที่พึ่ง) ผู้ให้ข้อมูลสร้างบ้านโดยตัดไม้จากป่า ถักหญ้าคาเพื่อใช้เป็นหลังคาเองและอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้านมาช่วยสร้างบ้าน วัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษคือ ถ้ามีครอบครัวไหนทำบ้านใหม่ ผู้ชายในหมู่บ้านจะไปช่วยกันยกเสาขึ้น โคร่งบ้านช่วยกัน ถ้าบอกคนหนึ่งเขาก็จะชวนกันต่อไป ซึ่งเวลาในส่วนใหญ่จะเป็นวันพระซึ่งทุกคนจะหยุดทำงานประจำเพื่อพักผ่อน หาดอาหาร และชุมนุมสนทนากันในหมู่บ้าน หรือเมื่อเจ็บป่วยผู้ให้ข้อมูลจะหาหมอสมุนไพรในชุมชน ดอกไม้ รูปเทียนบูชา กับเงิน 1 บาท ค่าใช้จ่ายในครอบครัวใช้เฉพาะซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น มีด จอบ เสียม เชือกสำหรับผูกควาย และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไป

ติดต่อธุระไกลๆ เช่น ตัวจังหวัด ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้เสีย น้ำไปอาบที่บริเวณริมห้วยน้ำसान ไฟฟ้ายังไม่มี ใช้ตะเกียง และยางไม้ ยางไม้หาจากป่า ไม่ได้ซื้อ ผู้ให้ข้อมูลสูบบุหรี่โดยปลูกใบยาสูบเอง หั่นเอง ตากเอง สูบเอง ไม่ได้ซื้อ การทำอะไรไม่ได้จ้างแรงงาน แต่เป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนโดยการเอาแสงกัน การเอาแสงกัน คือ การเอาแรงงาน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้าน การตอบแสงกัน คือ การตอบแรงงาน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้านตอบแทนที่เพื่อนบ้านมาช่วยงาน เช่น การเก็บเกี่ยวข้าวโพด ถ้าเพื่อนบ้านมาช่วยเก็บเกี่ยวข้าวโพด 1 วัน ก็ต้องไปช่วยเพื่อนบ้านเก็บเกี่ยวข้าวโพดหรือผลผลิตอื่น 1 วัน จำนวนวันเท่ากัน แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภค คือ ลำน้ำसानส่วนต้นใช้ทั้งอุปโภคและเป็นแหล่งอาหาร ผู้ให้ข้อมูลเดินทางไปอาบน้ำบริเวณริมน้ำसानทุกวัน ใน 1 ปี ผู้ให้ข้อมูลจะมีรายได้ปีละประมาณ 1,000-2,500 บาท จากการขายผลผลิตทางการเกษตร และขายควาย ปีละ 1-2 ตัว เนื่องจากมีลูกหลายคน การใช้จ่ายก็ต้องประหยัด รู้จักออม และขยันหาอาหาร ต้องรู้จักอยู่อย่างพอเพียง

5) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่กับ ผู้ให้ข้อมูล ภรรยา บุตรชายคนที่ 4 บุตรสาวคนที่ 3 บุตรเขยและหลาน 2 คน รวมทั้ง 7 คน ส่วนบุตรคนแรก คนที่ 2 และคนสุดท้ายแยกครอบครัวออกไปแล้ว ทำงานที่ต่างจังหวัดสร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้านตำบลเดียวกัน บุตรสาวเป็นคนทำกับข้าว ดูแลความ สะอาดภายในบ้าน และดูแลผู้ให้ข้อมูลยามเจ็บป่วย “...ยามเจ็บไข้ลูกสาวนี่ล่ะเบิ่ง คั่นเป็นหลายกะพาไปโรงบาล...” (ยามเจ็บป่วยลูกสาวนี่ล่ะเป็นคนดูแล ถ้าป่วยหนักก็พาไปโรงพยาบาล) ภรรยาเป็นคนดูแลชักเครื่องนุ่งห่มให้ผู้ให้ข้อมูล ทุกคนในครอบครัวแบ่งหน้าที่กันทำ ผู้ให้ข้อมูลและภรรยาหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เช่น หน่อไม้ เห็ด ปลา ปู ภรรยา ผู้ให้ข้อมูล ปลูกผักสวนครัวบริเวณข้างบ้าน ได้แก่ ข่า ตะไคร้ มะเขือ และเลียงไก่ไว้เป็นอาหาร ผู้ให้ข้อมูลปลูกใบยาสูบไว้สูบเอง บริเวณสวนข้างบ้าน กิจกรรมประจำวันของผู้ให้ข้อมูลคือ ตื่นตั้งแต่ตี 5 นำควายออกจากคอกไปปล่อยที่ไร่หรือนา แล้วกลับมากินข้าวเช้า บางวันออกไปหาอาหารตามแหล่งธรรมชาติ ตอนเที่ยงวันกลับมากินข้าวเที่ยงที่บ้าน แล้วไปดูแลควาย เย็นนำควายเข้าคอก ปัจจุบันเลี้ยงควาย 7 ตัว แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภคคือ ลำน้ำसानส่วนต้นใช้ทั้งอุปโภคและเป็นแหล่งอาหาร ปัจจุบันบ้านผู้ให้ข้อมูลมีน้ำประปาใช้แล้วโดยอบต.ออกงบประมาณและดำเนินการต่อท่อมาให้จากห้วยน้ำसान ผู้ให้ข้อมูลได้รับเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุจาก อบต.เดือนละ 700 บาท และขายควายได้ตัวละ 15,500-20,000 บาท แล้วแต่ว่าจะขายกี่ตัว “..อยู่บ้านกะอยู่สี่ๆ บ่มีหยั่งเฮ็ด เลี้ยงควายยาวว่ามีหมู บ่มีเงินกะขายได้ เคยเฮ็ดงาน คั่นให้อยู่สี่ๆ อยู่บ่ได้ เจ็บแ้ง เจ็บขาซ้ำ” (อยู่บ้านเฉยๆ ไม่ให้ทำอะไรไม่ได้หรอก เลี้ยงควายไว้เป็นเพื่อนแก้เหงาดีกว่า ตอนไม่มีเงินใช้ก็ขายได้ ถ้าให้อยู่เฉยๆ อยู่ไม่ได้ปวดขา คนเคยทำงานต้องทำงาน) ผู้ให้ข้อมูลใช้จ่ายเฉพาะซื้อกระดาษ

มวนยาสูบ ซื้อเชือกผูกควายเท่านั้น ค่าใช้จ่ายอื่นๆบุตรสาวเป็นคนออก ผู้ให้ข้อมูล มีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ “..อยู่ชานี้กะสบายใจ แต่กะบ่ถือตะก๊าะก่อน แม่นหยั่งกะแพง แต่ก่อนมีเงินพันเดียวสองพันเลี้ยงลูกได้เบ็ดคร้วเบ็ดปี แต่กะใครอยู่แนวอยู่แนวกินยังหาได้ ยังมีหน่อไม้ มีเห็ดบนภูเขา มีปู มีปลาในห้วย..” (อยู่แบบนี้ก็สบายใจดี ถึงจะไม่เหมือนในอดีต เดี่ยวนี้อะไรก็แพง สมัยก่อนมีเงิน 1-2 พันบาท เลี้ยงลูกได้ทั้งครอบครัวทั้งปี แต่ก็ยังดีที่ยังหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติได้อยู่ ยังมีหน่อไม้ มีเห็ดบนภูเขา มีปู มีปลาในลำห้วย) ปัจจุบันถ้าไม่สบายก็ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล อยู่ไม่ไกลเดินไปประมาณ 300 เมตร ไม่ได้เสียค่าใช้จ่าย มีบัตรประกันสุขภาพผู้สูงอายุ ในฤดูหนาวนาก อบต.ก็แจกผ้าห่มกันหนาวให้ ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลและครอบครัวยังมีความเชื่อเรื่องขนบประเพณีดั้งเดิมของชุมชนว่า ผู้ชายเป็นฝ่ายหาเงิน ผู้หญิงเป็นคนเก็บ เพราะผู้หญิงรู้จักเก็บรู้จักออมไม่ดื่มเหล้าไม่สูบบุหรี่ เชื่อว่าเงินจะไม่หายไปไหน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า ภรรยาให้กำลังใจเสมอและคอยเป็นห่วง รู้สึกดี

“ถ้าเมื่อยกกะเขาเหวี่ยงเคื่อเต๊าะ พักเหน มีหยั่งค่อยเฮ็ดช่วยกัน” (ถ้าเหนื่อยก็หยุดทำงานพักผ่อนบ้าง มีงานอะไรเหลือเราก็ค่อยช่วยกันทำ)

6) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะดูแลสุขภาพตัวเองและภรรยาให้ดี จะได้ไม่เป็นภาระลูกหลาน จะเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตให้ลูกหลานได้ปฏิบัติตาม ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง อะไรทำเองได้ก็จะทำจะได้ไม่ต้องมีค่าใช้จ่าย อยู่แบบพอเพียง

2.1.8 ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8

(ถ้าไม่จี๊เกียจ อาหารการกินมีมากมาย ขายได้อีกต่างหาก ขายได้ก็เก็บเงินไว้ไม่ได้ใช้อะไรอะไรก็มีในป่า อาหารก็มี ไม่สำหรับสร้างบ้านก็มี ถ้ารู้จักพอเพียงจะมีความสุข...”

ชาย ไทย รูปร่างสมส่วน ผิวดำแดง อายุ 73 ปี

ศาสนา พุทธ

สถานะภาพสมรส สมรส

ระดับการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

รายได้หลัก เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ขายผลผลิตทางการเกษตร

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,501 – 3,000 บาท

อาศัยอยู่กับ ภรรยา บุตรสาวและบุตรเขย และหลาน 2 คน

สัมภาษณ์ ณ วันที่ 19 พฤษภาคม 2559 เวลา 17.00น ถึง เวลา 10.05น. ณ

บ้านผู้สูงอายุ

1) ข้อมูลเบื้องต้น

ผู้ให้ข้อมูลมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย เป็นคนในชุมชนนี้โดยกำเนิด ผู้ให้ข้อมูลมีบุตร จำนวน 3 คน อาศัยอยู่กับภรรยา ภรรยา บุตรสาวและบุตรชาย และหลาน 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน ส่วนบุตรคน 2 และคนสุดท้อง แยกครอบครัวออกไปแล้ว ทำงานที่ต่างจังหวัดสร้างบ้านอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลมีบ้านเป็นของตนเอง อยู่บริเวณข้างลำห้วย ห่างจากลำห้วยประมาณ 100 เมตร บ้านมีลักษณะคงทนถาวร เป็นบ้านไม้ สองชั้น ชั้นบนทำด้วยไม้ ชั้นล่างเป็นอิฐบล็อกฉาบด้วยปูน ชั้นล่างมีลานบ้านยื่นออกมา สำหรับนั่งเล่นและทำกิจกรรมของคนในบ้าน

2) ข้อมูลภรรยา

มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบทในพื้นที่อำเภอภูเรือ เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่กำเนิด มีอาชีพเกษตรกรรม

3) ครอบครัวและสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล ภรรยา บุตรสาวคนแรก บุตรชาย และหลาน 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน บุตรสาวเป็นคนทำกับข้าวและดูแลความสะอาดภายในบ้าน การรับประทานอาหารนั้นส่วนมากจะได้รับประทานอาหารพร้อมหน้าพร้อมตากันในมื้อเช้าและมื้อเย็น ก่อนที่ผู้ให้ข้อมูลจะไปทำงานและก่อนบุตรชายไปทำงาน บุตรชายมีอาชีพรับราชการเป็นครูในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ภรรยาเป็นแม่บ้านขายขนมที่โรงอาหารในโรงเรียน ส่วนหลานสาวและหลานชายเรียนอยู่ที่โรงเรียนในตัวจังหวัดกลับมาบ้านบ้างเป็นครั้งคราวเมื่อโรงเรียนหยุดเรียน สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน สามารถพูดคุยกันได้อย่างเปิดเผย ไม่ปิดบัง และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

4) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในอดีต

ในอดีตผู้ให้ข้อมูล พึ่งตนเองโดยประกอบอาชีพเกษตรกร คือทำไร่ได้แก่ ข้าวโพด ไร่ถั่ว และไร่ข้าว ปลูกข้าวไว้กินเอง อาศัยฝนตามธรรมชาติ การปลูกปลูกแบบธรรมชาติไม่ได้ใช้สารเคมี อาชีพรองคือ หาสัตว์น้ำและเก็บผักป่าขาย สัตว์น้ำ ได้แก่ ปลา หอย ปูหิน (ปูหิน หมายถึง ปูที่มีอยู่ในท้องถิ่นมีเฉพาะตามลำห้วย) ผำ เทา (ผำ เทา คือ สาหร่ายน้ำจืดชนิดหนึ่งนำมาประกอบเป็นอาหารได้) บอนภูเขา มีผักป่า ได้แก่ ผักหวาน เห็ด มีที่ดินที่มีโฉนดเป็นของตนเองเล็กน้อย มีที่ดินที่มีโฉนด.ส.3 (ที่ดินที่มีโฉนด.ส.3 คือ ที่ดินที่มีหนังสือคำรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้วมีเพียงสิทธิ์ครอบครอง ไม่มีกรรมสิทธิ์ ไม่สามารถซื้อขายโอน จำนองได้) ที่ดินไม่พอในการทำเกษตร มีการปลูกไร่เลื่อนลอยตามภูเขา การทำงานใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก ขนโดยใช้การแรงแทบลงมาจากภูเขาแล้วทำแพ ใช้แพขนผลผลิตข้ามลำน้ำ จนกระ

ทั้งสามารถเก็บออมเงินจากการขายผลผลิตทางการเกษตร ได้จึงซื้อที่เป็นของตนเอง ส่วนอาหารหาเอาตามธรรมชาติในป่า มีหน่อไม้ มีเห็ด มีผัก สัตว์ป่า ได้แก่ กวาง หมู ไก่ กระรอก นก งู แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภคคือ ลำน้ำสานส่วนปลายใช้ทั้งอุปโภคและเป็นแหล่งอาหาร มีกุ้ง หอย ปู ปลา กบ เขียด อีงอ่าง ลูกอ๊อด สาหร่าย ในฤดูหนาวปลูกผักกิน “...กันบ่คร้าน บ่อึดแต่แนวกิน สอดได้ขาย ขายได้กะเก็บเงินไว้บ่ได้ใช้หยั่งก่อ แม่นหยั่งกะมีอยู่ในป่า อาหารกะมี ไม่ปลูกบ้านกะมี ถ้ารู้จักพอ กะมีความสุขดี...” (ถ้าไม่ขี้เกียจ อาหารการกินมีมากมาย ขายได้อีกต่างหาก ขายได้ก็เก็บเงินไว้ไม่ได้ใช้อะไร อะไรก็มีในป่า อาหารก็มี ไม่สำหรับสร้างบ้านก็มี ถ้ารู้จักพอเพียงจะมีความสุข) ผู้ให้ข้อมูลสร้างบ้านโดยตัดไม้จากป่ามาเลื่อยเอง และอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้านมาช่วยสร้างบ้าน ไม่ได้ใช้เงินจ้างช่าง วัฒนธรรมของชุมชนคือ ถ้ามีครอบครัวไหนทำบ้านใหม่ ผู้ชายในหมู่บ้านจะไปช่วยกันยกเสาขึ้น โครงบ้านช่วยกัน ถ้าบอกคนหนึ่งเขาก็จะชวนกันต่อๆไป ซึ่งเวลาในส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าครูหรือประมาณตี 5 ก่อนที่ทุกคนจะไปทำงานประจำของตนเอง เมื่อเจ็บป่วยผู้ให้ข้อมูลจะหาหมอสมุนไพรในชุมชน ค่าใช้จ่ายในครอบครัวใช้เฉพาะซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น มิด จอบ เสียม และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปติดต่อธุระไกลๆ เช่น ตัวจังหวัด ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้เสีย น้ำไปอาบที่บริเวณริมห้วยน้ำสาน ไฟฟ้ายังไม่มี ใช้ตะเกียง ผู้ให้ข้อมูลสูบบุหรี่โดยปลูกใบยาสูบเอง หั่นเอง ตากเอง สูบเอง ไม่ได้ซื้อ การทำไร่ไม่ได้จ้างแรงงาน แต่เป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชน โดยการเอาแรงกัน การเอาแรงกัน คือ การเอาแรงกัน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้าน การตอบแรงกัน คือ การตอบแรงกัน หมายถึง การใช้แรงงานช่วยเพื่อนบ้านตอบแทนที่เพื่อนบ้านมาช่วยงาน เช่น การเก็บเกี่ยวข้าวโพด ถ้าเพื่อนบ้านมาช่วยเก็บเกี่ยวข้าวโพด 1 วัน ก็ต้องไปช่วยเพื่อนบ้านเก็บเกี่ยวข้าวโพดหรือผลผลิตอื่น 1 วัน จำนวนเท่ากัน

5) ความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่กับ ภรรยา บุตรสาวคนแรก และบุตรเขย รวมทั้ง 4 คน ส่วนหลานสาวและหลานชายเรียนอยู่ที่โรงเรียนในตัวจังหวัดกลับมาบ้านบ้างเป็นครั้งคราว เมื่อโรงเรียนหยุดเรียน บุตรสาวเป็นคนทำกับข้าวและดูแลความสะอาดภายในบ้าน ภรรยาเป็นคนดูแลซักเครื่องนุ่งห่มให้ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลและภรรยาหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เช่น หน่อไม้ เห็ด ปลา หอย ลูกอ๊อด ผักหวาน เห็ด และผู้ให้ข้อมูล ปลูกผักสวนครัว บริเวณริมห้วยน้ำสาน ได้แก่ ข่า ตะไคร้ ชะอม มะเขือ ถั่ว และใบยาสูบไว้สูบเอง กิจกรรมประจำวันของผู้ให้ข้อมูลคือ ตื่นตั้งแต่ ตี 5 หาอาหารในป่า ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด ผัก กินอาหารเช้าเสร็จ ไปทำไร่ข้าวโพด ไร่ข้าว วันพระหรือวันที่หยุดทำงาน เข้าป่าหาอาหาร ผักต่างๆ และหาสัตว์น้ำตามลำห้วย ได้แก่ ปลา หอย ปู สาหร่ายน้ำจืด เหลือจากกินให้ภรรยานำไปขาย แหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภคคือ ลำน้ำสานส่วนปลายใช้ทั้งอุปโภคและเป็นแหล่งอาหาร ผู้ให้ข้อมูลเดินทางไปอาบน้ำบริเวณ

ริมน้ำสาทรทุกวัน ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลยังเก็บพื้นหลังกลับจากไร่และแบกกลับมาขายบ้านเพื่อให้ภรรยาใช้ในการก่อไฟประกอบอาหาร ผู้ให้ข้อมูลได้รับเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุจาก อบต.เดือนละ 700 บาท และลูกให้เดือนละ 500-1,000 บาท ผู้ให้ข้อมูลใช้จ่ายเฉพาะซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร ซื้อเมล็ดพันธุ์พืช ซื้อของไปทำบุญที่วัด และซื้อเสื้อผ้าบ้างเท่านั้น ส่วนมากเสื้อผ้าลูกๆจะเป็นฝ่ายซื้อให้ ในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ ปีใหม่ สงกรานต์และงานบุญประจำปีของหมู่บ้าน ค่าใช้จ่ายอื่นๆ บุตรสาวเป็นคนออก ผู้ให้ข้อมูล มีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพนับถือ ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “ก่อนเสียดังนี้ต้องถามต้องปรึกษาพ่อตา ก่อน ให้พ่อตาเป็นผู้ตัดสินใจหลัก ก่อนที่ลูกหลานเสียดี้ เพราะเชื่อว่าพ่อตาอาบน้ำร้อนมาก่อน ตัวอย่างการเลี้ยงพันธุ์ข้าว” (ก่อนทำกิจกรรมใดต้องปรึกษาพ่อก่อน ให้พ่อเป็นผู้ตัดสินใจเป็นหลัก ก่อนที่ลูกหลานจะทำ เพราะมีความเชื่อว่าผู้ที่มีอายุมากกว่ามีประสบการณ์และความสามารถมากกว่า ตัวอย่างเช่นการเลือกพันธุ์ข้าวเพื่อนำมาเพาะปลูก)

6) ความสุขในการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะดูแลสุขภาพให้ดี ตัวเองและภรรยา จะได้ไม่เป็นภาระลูกหลาน จะเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตให้ลูกหลานได้ปฏิบัติตาม จะยังคงหาอาหารกินเอง ประกอบอาชีพสุจริต จนกว่าจะทำไม่ไหว

7) ข้อมูลโดยสรุป

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ล้วนมีที่มาแตกต่างกัน ทั้งในระดับการศึกษา รายได้ สถานะภาพสมรส การพึ่งตนเอง การสนับสนุนจากครอบครัว การได้รับความช่วยเหลือจากสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการยังชีพ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลยบางรายมีภูมิลำเนาอยู่อำเภอใกล้เคียง ในจังหวัดเลย จากการบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลพบว่า ครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก หลาน ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติพี่น้องอยู่รวมกัน สัมพันธภาพในครอบครัวดี ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุเพศชายจะเป็นผู้นำและเป็นหัวหน้าครอบครัวทุกคนในบ้านต่างเคารพนับถือการหุงหาอาหาร การทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่ม การทำความสะอาดบ้านพักอาศัยและการดูแลเลี้ยงดูบุตรส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ส่วนผู้ชายเน้นการใช้แรงงานเป็นหลักและเป็นผู้นำครอบครัวที่มีความสำคัญในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ การดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตโดยการพึ่งความสามารถของตนเอง

2.2 ตอนที่ 2.2 ประสบการณ์ความสุขจากการพึ่งตนเองในบ้านปลายชีวิตของผู้สูงอายุ ในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเรื่องประสบการณ์ความสุขจากการพึ่งตนเองในบ้านปลายชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย พบประเด็นหลัก 4 ประเด็น ได้แก่

1. สุขที่พึ่งตนเองได้ แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 6 ประเด็น คือ
 - 1.1 การใช้ความสามารถของตน
 - 1.1.1 การหาอาหารให้แก่คนในครอบครัว
 - 1.1.2 การสร้างที่อยู่อาศัยแก่คนในครอบครัว
 - 1.2 การใช้ร่างกายในการทำงานแทนเครื่องจักรกล
 - 1.3 การมีความอดทนต่อสู้กับความขาดแคลน
 - 1.3.1 เครื่องอุปโภคบริโภค
 - 1.3.2 การศึกษา
 - 1.3.3 ที่ดินทำกิน
 - 1.4 การออมเก็บเล็กผสมน้อย
 - 1.5 มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน
 - 1.6 การปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษ
2. การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว แบ่งออกเป็นประเด็น รอง 2 ประเด็น คือ
 - 2.1 การได้รับแรงเสริมทางบวกจากครอบครัว
 - 2.1.1 กำลังใจจากครอบครัว
 - 2.1.2 สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพนับถือ
 - 2.1.3 ลูกหลานให้การอุปการะดูแล
 - 2.1.4 สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว
 - 2.2 การได้รับแรงเสริมทางลบจากครอบครัว
3. การได้รับความช่วยเหลือจากสังคม แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 3 ประเด็น คือ
 - 3.1 การช่วยเหลือเกื้อกูลจากเพื่อนบ้าน
 - 3.1.1 การรักใคร่สามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน
 - 3.1.2 การช่วยเหลือพึ่งพิงกัน

3.2 ชุมชนให้ความสำคัญ

3.3 หน่วยงานของรัฐดูแลและสนับสนุน

3.3.1 การให้ความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการดำรงชีพ

3.3.2 การได้รับเบี้ยยังชีพ

3.3.3 การได้รับบริจาคเครื่องนุ่งห่มกันหนาว

4. สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการยังชีพ แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 3 ประเด็น คือ

4.1 อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ

4.1.1 ที่อยู่อาศัยจากป่า

4.1.2 แหล่งอาหารจากธรรมชาติ

4.2 การเข้ามาของเทคโนโลยีในชุมชน

4.3 สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย

4.3.1 ภูเขาสมบูรณ์

4.3.2 อากาศหนาวเย็น

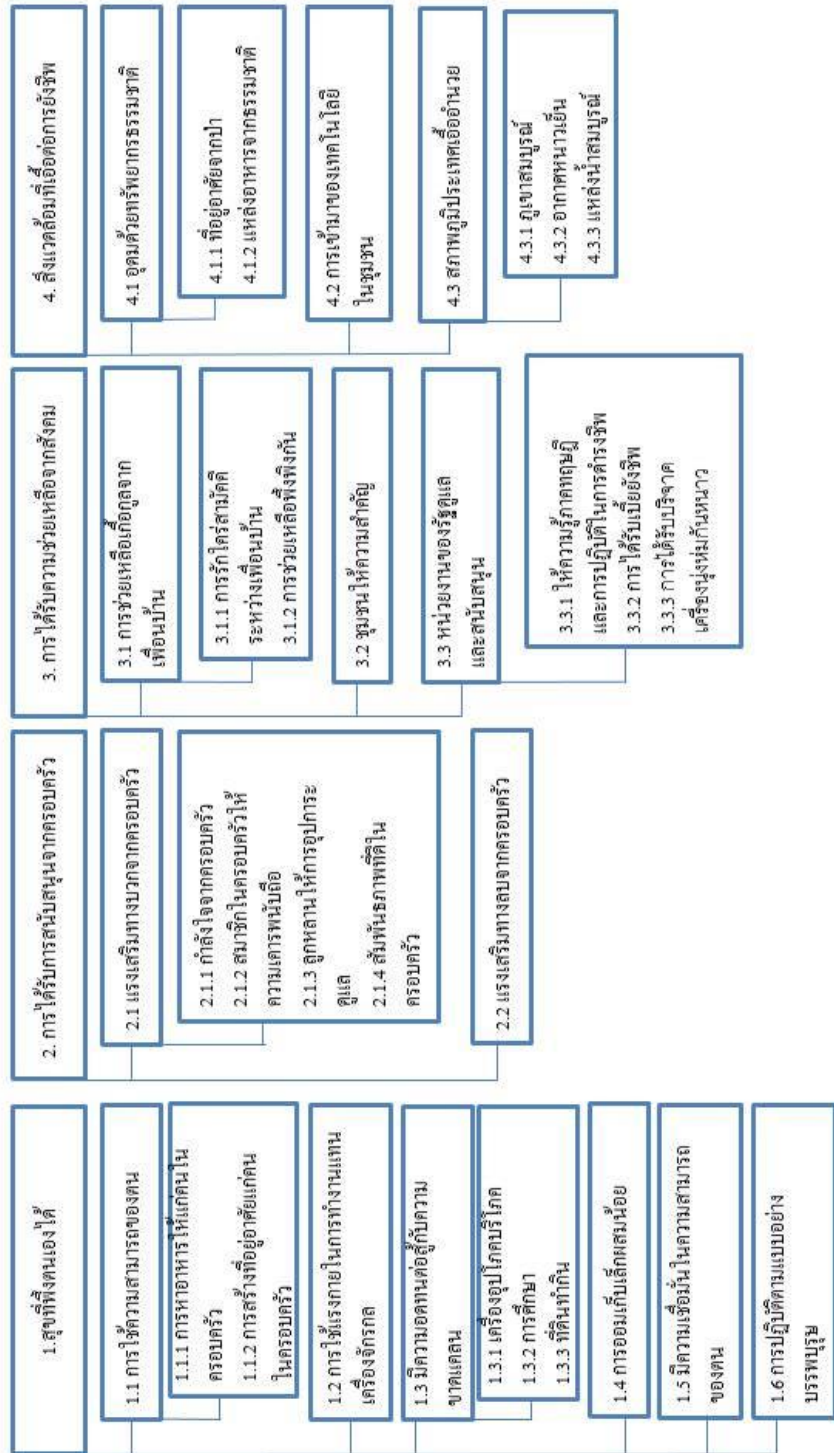
4.3.3 แหล่งน้ำสมบูรณ์

เมื่อบุคคลอย่างเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายที่ผู้สูงอายุและครอบครัวต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีความสุขจะมีการปรับตัวทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด อารมณ์ หวันไหวง่าย รู้สึกเศร้า ว่าเหว มีความรู้สึกกลัวและมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง ควรมีกิจกรรมการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น หางานหรือกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลินและเกิดประโยชน์ หลีกเลี่ยงการอยู่คนเดียว ควรมีกิจกรรมที่ทำร่วมกับครอบครัวและชุมชน จึงทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นประสบการณ์ความสุขจากการพึ่งตนเองในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท

ผลการวิเคราะห์ประสบการณ์ความสุขจากการพึ่งตนเองในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย จากผู้สูงอายุจำนวน 8 ราย นำเสนอเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ สุขที่พึ่งตนเองได้ การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว การได้รับการช่วยเหลือจากสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการยังชีพ ดังในรายละเอียดภาพที่ 4.1

ประสบการณ์ความสุขจากการพึ่งตนเองในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุ
ในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย

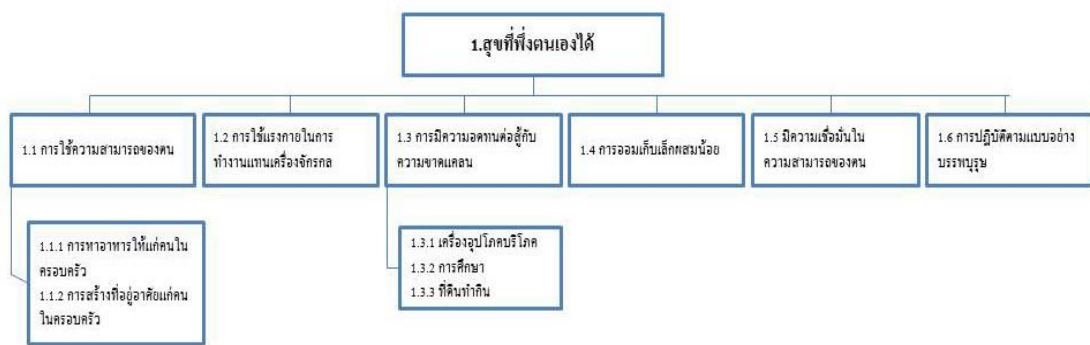
ความสุขจากการพึ่งตนเอง คือ สภาพที่เป็นสุขทางร่างกาย ทางจิตใจ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ และได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังมีความพอใจในการดำรงชีวิต และมีความพึงพอใจในสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจโดยปรับตัวให้พร้อมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตได้และไม่เบียดเบียน หรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นมากเกินไป มีความพอใจในการดำรงชีวิต และมีพอใจในความเพียงพอ ไม่มีความกังวลจนเกินไป มีความยินดีที่ได้บรรลุถึงอุดมคติหรือเป้าหมายของตน

ภาพที่ 4.1 ประสบการณ์ความสุขจากการพึ่งตนเองในบั้นปลายชีวิต
ของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย

2.2.1 ประเด็นหลักที่ 1 สุขที่พึงตนเองได้

สุขที่พึงตนเองได้ หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลมีความสุขกายสุขใจ มีความพึงพอใจที่ได้ใช้ความสามารถของตนในการทำงานแทนเครื่องจักรกล มีความอดทนต่อสู้กับความขาดแคลน โดยไม่ท้อถอย การหาเงินเป็นสิ่งที่ลำบากผู้ให้ข้อมูลรู้จักการออมเก็บเล็กผสมน้อย มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนและการปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษที่สืบทอดและสั่งสอนกันมา แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 6 ประเด็น ดังในรายละเอียดภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 ประเด็นหลักที่ 1 สุขที่พึงตนเองได้

1. สุขที่พึงตนเองได้ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตที่จำกัด ผู้ให้ข้อมูลสามารถพึงตนเองได้โดยการใช้แรงงานของตนเอง ประกอบอาชีพทำมาหากิน สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้ ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีและมีความพึงพอใจในวิถีชีวิต ส่งผลให้สุขกายสุขใจดี และมีความสุขที่เกิดจากการพึงตนเอง แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 2 ประเด็น ดังนี้

1.1 การใช้ความสามารถของตนเอง คือ การที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ความสามารถจัดการและกระทำกิจกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิตภายใต้ข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เพื่อการดำรงชีวิตและเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ความไม่ย่อท้อต่อความล้มเหลว และมีความเชื่อมั่นว่าตนเอง มีความสามารถในการพึงตนเองและดูแลครอบครัวจนเกิดความสุขได้ ประกอบด้วยประเด็นย่อย 2 ประเด็น ดังนี้

1.1.1 การหาอาหารให้แก่คนในครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลสามารถหาอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัวด้วยความสามารถของตนเองได้โดยไม่ต้องใช้เงินซื้อ โดยอาหารและผลไม้ส่วนใหญ่หาจากตามธรรมชาติในป่า ได้แก่ สัตว์ป่า เช่น กวาง หมู ไก่ กระรอก นก สัตว์

น้ำ มีกุ้ง หอย ปู ปลาพืชผัก เช่น หน่อไม้ เห็ด ผักหวาน ผลไม้ป่า เช่น กล้วย มะม่วง และผลไม้ประจำถิ่น เช่น ลูกค้อ ลูกเงา นอกจากนี้ยังมีการปลูกผักสวนครัวไว้สำหรับรับประทานเป็นประจำ และในฤดูหนาวปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานเอง แต่เป็นผักที่มีอายุสั้น เช่น ผักกาด ต้นหอม กระเทียม ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และยังคงรักษาบทบาทความเป็นผู้นำครอบครัว ที่สามารถหาอาหารเลี้ยงปากท้องให้แก่สมาชิกในครอบครัวได้อย่างเพียงพอ และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ดังตัวอย่างเช่น

“อาหารส่วนใหญ่หาจากตามธรรมชาติในป่า มีมากมาย มีหน่อไม้ มีเห็ด มีผัก มีผลไม้ป่า พวกกล้วย มะม่วง ลูกค้อ ลูกเงา ในน้ำสาบก็มีกุ้ง หอย ปู ปลา ฤดูหนาวก็ปลูกผักกินเอง ไม่มีแมลงรบกวน ไม่ได้ใช้สารเคมี ปลอดสารพิษ มีผักกาด ต้นหอม กระเทียม”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“อาหารหาเอาตามธรรมชาติในป่า มีหน่อไม้ มีเห็ด มีผัก มีกวาง หมู ไก่ กระรอก นก ไม่มีน้ำปะปาใช้น้ำสาบและเป็นแหล่งอาหารด้วย มีกุ้ง หอย ปู ปลา กบ เขียด อีงอ่าง ลูกอี๊ด”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“ว่าง ไม่มีอะไรทำ ก็ชวนเมียไปหาของกิน หาเก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด ช้อนปลา ช้อนหอย ช้อนลูกอี๊ด”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8

“ยามเย็นหลังทำไร่เสร็จก็พากันแวะหาอาหารเก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด หาปลา หาปู ก่อนกลับบ้าน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

นอกจากการหาอาหารในป่าแล้ว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มักปลูกผักสวนครัวและข้าวไว้รับประทานกินเองภายในครอบครัวซึ่งสถานที่ปลูกผักสวนครัวมักอยู่บริเวณใกล้ๆ บ้าน ผักส่วนใหญ่เป็นผักสวนครัวมีอายุยาวที่รับประทานเป็นประจำ เช่น จิง ข่า ตะไคร้ ผักหวาน จี๋เหล็ก เป็นการประหยัดเวลาในการไปเดินหาตามป่าและไม่ต้องซื้อการปลูกผักสวนครัวไว้กินเองเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีพของชุมชนมาแต่ดั้งเดิม ควบคู่กับการพึ่งพิงอาหารจากทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนการปลูกข้าวนั้นมักปลูกไว้เพื่อรับประทานเองเป็นหลัก หากเหลือจากการเก็บไว้รับประทานจึงขายเพื่อหารายได้เสริม ดังตัวอย่างเช่น

“ปลูกผักไว้กินเอง มีชิง ข่า ตะไคร้ ผักหวาน ขี้เหล็ก ผักกาด
เล็กๆน้อยๆไม่ต้องเดินไปไกล”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“ทำไร่ข้าว เอาไว้กินและเหลือกินก็เอาไปขาย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“ถ้าปีไหนข้าวเหลือกินเยอะก็ขาย เอาเงินมาเก็บไว้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ข้าวก็ขาย ถ้าเหลือกินจะขายทันที เพราะมีลูกหลายคน ขาย
เอาเงินไว้ให้ลูก”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

1.1.2 การสร้างที่อยู่อาศัยแก่คนในครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลมีความ
ความสามารถ ในการรับผิดชอบสร้างที่อยู่อาศัยให้คนในครอบครัวได้สำเร็จ ด้วยน้ำพักน้ำแรงและ
ความขยันของตนเองในการหาวัสดุต่างๆ จากป่ามาสร้างบ้านโดยไม่ต้องใช้เงินซื้อ เช่น ไม้ทำโครง
บ้านและฝาบ้าน ญ่าคาทำหลังคา เมื่อหัวหน้าครอบครัวไปช่วยครอบครัวอื่นสร้างบ้าน เพื่อนบ้าน
ก็มาช่วยสร้างบ้านกลับเป็นการตอบแทนซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ดัง
ตัวอย่างเช่น

“บ้านสร้างเอง ถักญ่าคาเป็นหลังคา ตัดไม้จากในป่ามาทำ
เป็นโครงบ้านและตัวบ้าน โดยเพื่อนบ้านมาช่วยในการขึ้นโครงบ้าน หลังคาผนังและพื้นบ้านทำเอง
ตัดไม้ไผ่มาตีฝาแล้วไปทำฝา”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ถ้าไม่ซื้อเลย อาหารการกินมีมากมาย ขายได้อีกต่างหาก ขาย
ได้ก็เก็บเงินไว้ไม่ได้ทำอะไร อะไรก็มีในป่า อาหารก็มี ไม้สำหรับสร้างบ้านก็มี ถ้ารู้จักพอเพียงจะมี
ความสุข”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“สร้างบ้านเอง ไม่ยาก ในป่ามีไม้เยอะ ตัดไม้มาเลื่อย แล้วขอ
ความร่วมมือจากเพื่อนบ้านช่วยกันสร้าง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“เข้าป่าตัดไม้มาเลื่อย ให้เพื่อนบ้านช่วยสร้างบ้าน ไม่ได้จ้าง
บ้านไหนสร้างบ้านใหม่ก็ไปช่วยกัน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8

1.2 การใช้ร่างกายในการทำงานแทนเครื่องจักรกล การดำเนินวิถีชีวิตเป็นแบบเรียบง่ายและผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เริ่มต้นเพื่อทำงานตั้งแต่เช้าตรู่ โดยผู้ให้ข้อมูลใช้ร่างกายในการทำงานแทนเครื่องจักรกล เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องจักรกลในการทุ่นแรงหรืออำนวยความสะดวกในการทำงานมีเพียงร่างกายเป็นหลัก ได้แก่ การใช้ร่างกายในการขนน้ำจากลำห้วยไปไว้ใช้ในการประกอบหุงหาอาหาร ชำระล้าง เนื่องจากไม่มีระบบประปา ใช้ร่างกายในการดำข้าวเปลือกเพื่อแยกเป็นข้าวสารไว้สำหรับหุงเป็นอาหาร แทนการใช้โรงสีข้าว และมีเพียงอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำกัดในการทำการเกษตรเท่านั้น เช่น จอบ เสียม มีด ดังตัวอย่างเช่น

“ตื่นตั้งแต่ตี 4 ทุกวัน เพื่อไปตักน้ำจากลำห้วยมาไว้ใช้ไว้หุงข้าว ล้างถ้วยล้างจาน โดยการหาบน้ำ ตอนเย็นหลังจากไปทำไร่กับมาบางวันก็จะดำข้าวแยกข้าวสารกับเปียกออกจากกัน เนื่องจากไม่มีโรงสี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ขนข้าวโพด ไร่ข้าวไร่เดียว ขนเอง หาบน้ำใส่เกวียน แล้วค่อยเอาเกวียนลาก ไปพักไว้บ้าน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“เลี้ยงตนเองและครอบครัว โดยทำไร่ข้าวโพด ไร่เชิง ไร่ข้าว ข้าวปลูกไว้กินเอง อุปกรณ์มีไม่เยอะ มีจอบ เสียม เหล็กลูกดิ่งใช้ทำหลุม มีด เคียว แล้วก็แรงตัวเอง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“ตื่นประมาณตี 5 ทุกวัน ปล่อยควายออกหากิน แล้วกลับมากินข้าวเช้า แล้วไปหาอาหารต่อ เทียงกลับมากินข้าวอีกครั้ง เอน้ำไปให้ควายกิน เย็นเอาควายเขาคอกไม่เหนียว เคยทำเดินทั้งวัน นอนพักก็หาย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

1.3 การมีความอดทนต่อสู้กับความขาดแคลน ผู้ให้ข้อมูลมีจิตใจหนักแน่นมั่นคง อดทนพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์หรือความขาดแคลน และอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ด้วยความมุ่งมั่น บากบั่น เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจ จนสามารถอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากที่สุดของชีวิต ผ่านวิกฤติดังกล่าวได้ โดยประยุกต์ใช้วัสดุหรือสิ่งที่มีอยู่ทดแทนสิ่งที่ไม่มี เช่น ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา อากาศหนาวเย็น ผู้ให้ข้อมูลต่อสู้กับความขาดแคลน โดยการใช้ตะเกียงเป็นแสงสว่างแทนไฟฟ้า ทั้งหาขี้จากธรรมชาติมาทำเป็นตะเกียง การอดทนเดินไปอาบน้ำยังบริเวณริมน้ำและหาอุปกรณ์มาขนน้ำไปใช้ภายในบ้านเนื่องจากไม่มีน้ำประปา การใช้เครื่องนุ่งห่มที่ทอจากฝ้ายซึ่งปลูกขึ้นเองเพื่อใช้ในยามอากาศหนาวซึ่งเป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติให้เกิด

ประโยชน์ต่อการดำรงชีพมากที่สุด แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ เครื่องอุปโภคบริโภค การศึกษาและที่ดินทำกิน แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ

1.3.1 เครื่องอุปโภคบริโภค เนื่องจากไม่มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่อำนวยความสะดวกสบาย เช่น ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีเสื้อกันหนาวไว้ใช้เพิ่มความอบอุ่นกับร่างกาย ผู้ให้ข้อมูลจึงใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ทดแทนสิ่งที่ขาดหรือไม่มี เช่น ตะเกียงจากยางไม้ เสื้อผ้าจากการทอฝ้าย ดังตัวอย่างเช่น

“ไม่มีไฟฟ้า ใช้ตะเกียงส่องแทน เสื้อผ้า ผ้าห่ม เมียปลูกและทอเอง ไม่ได้ซื้อ หน้าหนาวที่นี้หนาวจริงๆ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“ไฟฟ้ายังไม่มี ใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดและตะเกียงจากยางไม้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลไม่มีเงินเพียงพอสำหรับการซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องตัดหญ้า ไม่มีเงินจ้างแรงงาน แต่ผู้ให้ข้อมูลใช้แรงกายของตนเองทดแทนในสิ่งที่ขาดแคลนเป็นหลักและใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือเท่าที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงชีพ เช่น จอบ เสียม เหล็กลูกดิ่ง ดังตัวอย่างเช่น

“เลี้ยงตนเองและครอบครัว โดยทำไร่ข้าวโพด ไร่ขิง ไร่ข้าว ข้าวปลูกไว้กินเอง อุปกรณ์มีไม่เยอะ มีจอบ เสียม เหล็กลูกดิ่งใช้ทำหลุม มีด เกียว แล้วก็แรงตัวเอง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“เครื่องมือทำไร่ ได้แก่ จอบ ลูกดิ่ง เกียว ไม่มีรถไถ ไม่มีรถเกียวไม่ต้องพูดถึง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“ทำหลุมโดยทำด้ามลูกดิ่งยาวๆเวลาทำหลุมปลูกข้าวก็กระแทกลงดินแรงๆ ถ้าใช้จอบขุดก็ได้แต่ช้ากว่าใช้ลูกดิ่ง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

การขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเรียนรู้ที่จะอดทนต่อสู้กับความขาดแคลน พยายามหาสิ่งทดแทนและมีการวางแผนสำรอง โดยการประกอบอาชีพเสริม ด้วยการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อขาย การใช้จ่ายอย่างประหยัด และมีการปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเพิ่มเติม ดังตัวอย่างเช่น

“เวลาปลูกพืชที่ไร่ฝนปีไหนฝนไม่ค่อยตก แห้งแล้ง ผลผลิตก็ได้น้อย ปีไหนได้เงินน้อยหน่อย ก็ขายวัวหรือควาย กินอยู่ก็ประหยัดอยู่แล้ว ฤดูหนาวก็ปลูกผัก ไม้ก็เลี้ยงไว้กินเอง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“เลี้ยงควาย พร้อมกับการทำไร่ ไม่มีที่นาต้องทำไร่ข้าวไว้กินเอง พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นภูเขา พื้นที่ราบมีน้อย ใช้แรงงานตัวเองเป็นหลัก ไม่ทำไม่มีกิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

1.3.2 การศึกษา นอกจากการขาดแคลนด้านการอุปโภคและบริโภคแล้ว การขาดโอกาสด้านการศึกษาที่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลในวัยเรียน ผู้ให้ข้อมูลบางรายเรียนไม่จบชั้นประถม เพราะโรงเรียนอยู่ห่างไกล การเดินทางไม่สะดวก ครูที่ไปสอนไม่สามารถไปสอนได้แต่ผู้ให้ข้อมูลได้มีความอดทนและขวนขวายพยายามไปวัดเพื่ออ่านบทสวดมนต์ จนสามารถอ่านหนังสือได้บ้าง ดังตัวอย่างเช่น

“สมัยเป็นเด็กไปเรียนบ้าง ไม่ได้ไปเรียนบ้างเพราะต้องทำงานช่วยพ่อแม่โรงเรียนก็อยู่ไกล เลยทำให้เรียนไม่จบ ป.4 ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“สมัยเป็นเด็กโรงเรียนอยู่ไกล ไม่ค่อยมีเพื่อนไปเรียนและต้องทำงานช่วยพ่อแม่ เลยทำให้เรียนไม่จบ ป.4 ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“เมื่อสมัยเป็นเด็กไปโรงเรียน แต่เรียนไม่จบชั้นประถม เพราะโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ครูไม่ค่อยไปสอน ทำให้เรียนไม่จบ เรียนได้ถึงชั้นประถมปีที่ 2 หลังจากนั้นเวลาไปวัดก็หัดอ่านบทสวดมนต์ ไปบ่อยๆ อ่านบ่อยๆ หลังจากนั้นก็พออ่านหนังสือได้บ้าง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

1.3.3 ที่ดินทำกิน ผู้ให้ข้อมูลหลายรายไม่มีที่ดินเพื่อทำการเกษตรเป็นของตนเองหรือหากมีก็มีที่ดินเป็นของตัวเองในจำนวนจำกัด ไม่พอต่อการทำกิน ผู้ให้ข้อมูลจึงมีความขยัน ความอดทน และมีการทำไร่เลื่อนลอยตามภูเขา เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกครอบครัว ดังตัวอย่างเช่น

“ที่ดินที่มีโฉนดเป็นของตนเองไม่มาก เป็นน.ส.3 ไม่พอทำกิน เลยปลูกทำไร่ไปเรื่อยๆ ตามภูเขา”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8

“ทำไร่ตามป่า จับจองเอาไม่มีโฉนด ดำรงก็ไม่จับ ทำไปเรื่อยๆ ข้าวไม่เจริญเติบโตก็ย้ายที่”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ปีไหนขยันมากก็ถางป่าที่ปลูกข้าวกว้างๆ ที่ดินไม่มีเจ้าของ แต่เราก็ไม่มีโฉนด แต่ก็ทำกินได้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

1.4 การออมเก็บเล็กผสมน้อย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรได้เพียงปีละ 1 ครั้ง บางรายที่มีรายได้จากการค้าขาย เช่น ขายผักต่างๆ ขายปลา ขายปู เมื่อได้เงินมาผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะเก็บออมไว้ จะใช้จ่ายเงินเฉพาะในสิ่งที่จำเป็น ได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องใช้ในครัวเรือน ที่ดินทำกินและวัสดุทางการเกษตร เช่น จอบ เสียม สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งความรู้สึกภาคภูมิใจและรู้สึกมีความสุขทุกครั้งให้ผู้ให้ข้อมูลได้นึกถึง ดังตัวอย่างเช่น

“ปีนี้จะขายผลผลิตทางการเกษตร 1 ครั้งพอได้เงินมาก็เก็บออมไว้ ใช้จ่ายยามจำเป็น ไว้ซื้อเสื้อผ้า จอบ เสียม และเครื่องใช้ในครัวเรือน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“พอขายข้าวได้ ขายของได้เงินก็เก็บออมไว้ ทีละเล็กทีละน้อยแล้วเอาไปซื้อที่นา ที่สวน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เช่าที่ดินในอำเภอใกล้เคียงทำไร่ เช่าแบบเหมาปีละ 2,000 บาท จนเก็บออมเงินจากการขายผลผลิตทางการเกษตร ซื้อที่เป็นของตนเอง ในราคา 50,000 บาท ผ่อนเป็นงวดละ 16,700 บาท 3 ปี พูดยแล้วภูมิใจ เอาจนได้ที่ดิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“สบายใจ สุขใจ เพราะอดีตที่ผ่านมาอดทนทำงาน และอดออม จนทำให้ทุกวันนี้มีที่ไร่นาเป็นของตนเองและได้แบ่งให้ลูกๆทำมาหากิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“ปีนี้ขายผลผลิตได้ประมาณ 1,000-2,500 บาท ขายควาย ปีละ 1-2 ตัว เนื่องจากมีลูกหลายคน การใช้จ่ายก็ต้องประหยัด รู้จักออม ขยันหาอาหาร ไม้จั่น ไม้พ้อ ต้องอยู่ให้พอเพียง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

1.5 การมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน ผู้ให้ข้อมูลมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน รู้คุณค่าตนเอง มีความกระตือรือร้น มีความเชื่อมั่นในความสามารถของ

ตนเอง จนสามารถทำให้ตนประสบความสำเร็จในเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลมีความคิด และมีความเชื่อว่าลูกหลานจะเจริญรอยตามตนเองในการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่างเช่น

“ที่ผ่านมารู้จักการใช้แรงของตนเองให้คุ้มค่า รู้จักการวางแผนชีวิต เชื่อว่าลูกหลานจะดำเนินชีวิตเหมือนพ่อแม่ เหมือนที่พ่อพาทำ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“ใช้แรงตัวเอง คิดเอง ทำเอง มีความสุข เพราะได้ชีวิตและได้ช่วยเหลือตนเอง ไม่เป็นภาระให้คนอื่น ตัวเองสบายใจ ภรรยาสบายใจ ลูกหลานสบายใจ เพื่อนบ้านสบายใจ ก็พอใจแล้ว”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“สามีทำงานเป็นนักการภารโรง เงินเดือนตั้งแต่แรกเข้า 500 บาท จนถึง 8,000 บาท แล้วก็เกษียณอายุ เงินเดือนของสามีแต่ละเดือนไม่ค่อยได้ใช้ด้วย พอเงินเดือนออก สามีก็เอาไป

เล่นไฮโล หายไป 2-3 วัน เงินหมดแล้วก็กลับบ้าน มี 2-3 ครั้ง ที่ขาย ที่ที่เป็นสมบัติของปู่ตาขาย แล้วเอาเงินไปเล่นการพนันต่อ คิดว่าถ้าเราขยันค้าขาย จะสามารถหาเงินมาซื้อกับข้าวและส่งลูกเรียนได้ คิดว่าต้องทำได้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“ยังคิดว่าทำงานไหว ช่วยเขาดากและเฝ้าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ถั่วไม่ให้ไก่กินไว้สำหรับปลูก เดินทางไปดูไร่ที่ลูกสาวและลูกเขยทำบ้าง วางก็ไปหาอาหาร เก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด หาปู หาปลา ยังไหวไม่เหนื่อย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“เฝ้าบ้าน หั่นใบยาสูบ ดากใบยาสูบและดูแลผักสวนครัว ช่วยดาก และเฝ้าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไม่ให้ไก่กินไว้สำหรับให้บุตรสาวและบุตรเขยนำไปปลูก ยังทำไหว อยากทำ อยากช่วยลูก”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“ตื่นประมาณตี 5 ทุกวัน ปล่อยควายออกหากิน แล้วกลับมากินข้าวเช้า แล้วไปหาอาหารต่อ เทียงกลับมากินข้าวอีกครั้ง เอน้ำไปให้ควายกิน เอ็นเอาควายเขาคอก ไม่เหนื่อย เคยทำเดินทั้งวัน นอนพักก็หาย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“อยู่บ้านเฉยๆ ไม่ให้ทำอะไร ไม่ได้หรอก เลี้ยงควายไว้เป็นเพื่อนแก้เหงาดีกว่า ตอนไม่มีเงินใช้ก็ขายได้ ถ้าให้อยู่เฉยๆ อยู่ไม่ได้ปวดขา คนเคยทำงานต้องทำงาน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

1.6 การปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษ จากการที่ผู้ให้ข้อมูลสังเกต รับฟังคำสอน และดูตัวอย่างการดำรงชีวิตของบรรพบุรุษ แล้วนำมาปฏิบัติตามส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลมีความสุข และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามอัตถภาพ ผู้ให้ข้อมูลจึงได้นำประสบการณ์ที่รับรู้มาปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ค่อยสั่งสอนให้ลูกหลานประพาศและปฏิบัติตาม และมีความเชื่อว่าลูกจะปฏิบัติเช่นเดียวกับพ่อแม่ที่เคยปฏิบัติมา ดังตัวอย่างเช่น

“การใช้ชีวิตสังเกตและฟังคำสอนของปู่ ย่า ตา ยาย ท่าน สอนและทำให้ดูเป็นตัวอย่าง พ่อและภรรยาไม่เคยทะเลาะกันรุนแรง จนถึงขั้นตบตีกัน เพราะต่างคนต่างรู้จักงานตัวเอง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“แต่โบราณมา ถ้าใครสร้างบ้าน พวกผู้ชายจะไปช่วยกันยกเสาขึ้น โครงบ้านช่วยกัน ถ้าบอกคนนึงเขาก็บอกต่อๆกันเอง ช่วยกันดี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“วันพระ ทุกคนจะหยุดทำงานประจำเพื่อพักผ่อน หาดอาหาร และชุมนุมสนทนากันในหมู่บ้าน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“โบราณเขาให้ผู้หญิงเก็บเงิน ตาก็ให้เมียเก็บเงินเหมือนกันมีความเชื่อว่า ผู้ชายเป็นฝ่ายหาเงิน ผู้หญิงเป็นคนเก็บ เพราะผู้หญิงรู้จักเก็บรู้จักออมไม่ดื่มเหล้าไม่สูบบุหรี่เชื่อว่าเงินจะไม่หายไปไหน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“พ่อแม่พาทำ พาปลูกตะไคร้ ใบมะกรูด ชะอม มะเขือ ถั่ว ผักรอบบ้าน เห็นพ่อปลูกยาสูบและสูบ ก็ทำตาม”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

นอกจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลบางรายยังได้สืบทอดพิธีกรรมและความถนัดจากบรรพบุรุษ ได้แก่ พิธีพราหมณ์ และหมอฟันบ้านสมุนไพร เพื่อดูแลรักษาตนเองและคนในชุมชนทั้งด้านจิตใจและด้านร่างกายตามแบบอย่างบรรพบุรุษ การดูแลด้านจิตใจ เช่น สู้ขวัญบ่าวสาว สู้ขวัญงานบวช การสู้ขวัญเรียกกำลังใจให้คนป่วย คือ การสร้างขวัญและให้กำลังใจ การเส็ด

เหยียงปิดเป่าสิ่งที่คิดว่าชั่วร้าย คือ การทำพิธีปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย การดูแลด้านร่างกาย เช่น การจัดชุดยาสมุนไพรรักษาโรคริดสีดวงในผู้หญิง ดังตัวอย่างเช่น

“พ่อเป็นหมอพราหมณ์และเป็นหมอสมุนไพรท่านสืบทอดให้ ก็เลยทำตาม คู่ขวัญบ่าวสาว คู่ขวัญงานบวช การคู่ขวัญคนป่วยและการเหยียง ทำยารักษาโรคริดสีดวงในผู้หญิง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

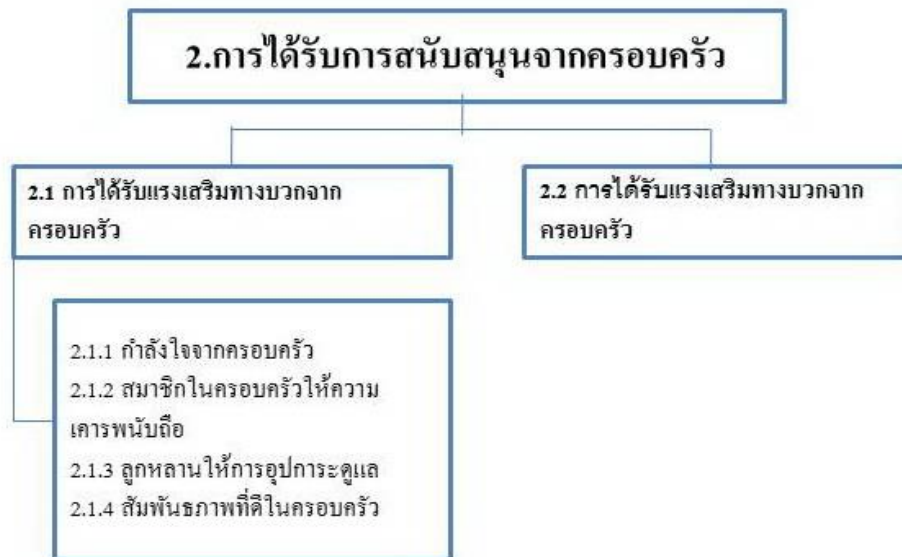
นอกจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลยังปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ในการประกอบอาชีพพรองและยังถือว่าเป็นมรดกจากบรรพบุรุษตกสู่ลูกหลาน คือ อาชีพเลี้ยงควาย ดังตัวอย่างเช่น

“อาศัยฝนอาศัยฟ้า ปลูกตามธรรมชาติไม่ได้ใช้สารเคมี แล้วก็เลี้ยงควายเสริม พ่อพาเลี้ยงเป็นมรดกตกทอด”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

2.2.2 ประเด็นหลักที่ 2 การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัว มีทัศนคติและพฤติกรรมที่เป็นการกระตุ้นและส่งเสริม มีความเข้าใจ เอาใจใส่ให้กำลังใจและมีทัศนคติทางบวก เต็มใจที่จะรับฟังสนทนา ตลอดจนดูแลห่วงใยและให้ความสนใจผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีความสำคัญในการทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ มีพลังใจ และพร้อมก้าวผ่านหรือฟันฝ่ากับปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 2 ประเด็น คือ การได้รับแรงเสริมทางบวก และการได้รับแรงเสริมทางลบ การได้รับเสริมทางบวก แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 4 ประเด็น คือ กำลังใจจากครอบครัว สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพนับถือ ลูกหลานให้การอุปการะดูแล และสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ดังในรายละเอียดภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 ประเด็นหลักที่ 2 การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

1. การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งได้แก่ คู่สมรส ลูกและหลานให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้การสนับสนุนและให้ความสนใจผู้ให้ข้อมูล จนผู้ให้ข้อมูลประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 2 ประเด็น คือ การได้รับแรงเสริมทางบวกจากครอบครัว และการได้รับแรงเสริมทางลบจากครอบครัว ดังนี้

1.1 การได้รับแรงเสริมทางบวกจากครอบครัว กิจกรรมหรือคำพูดหรือการแสดงออก ที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีแรงเสริมทางบวกในการดำเนินชีวิตหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การให้กำลังใจ การแสดงความเคารพนับถือผู้สูงอายุจากสมาชิกในครอบครัว การอุปการะดูแลของลูกหลานและสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 4 ประเด็น คือ กำลังใจจากครอบครัว สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพนับถือ ลูกหลานให้การอุปการะดูแลและสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว และการได้รับแรงเสริมทางลบจากครอบครัว ดังนี้

1.1.1 กำลังใจจากครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลได้รับกำลังใจจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งไม่ใช่มีแต่คำพูดแต่รวมถึงการกระทำและพฤติกรรมต่างๆ จากสมาชิกในครอบครัวด้วย ได้แก่ การใช้คำพูด การกระทำและการใส่ใจดูแลเรื่องอาหารการกินการดูแลจัดแจงในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม การดูแลอย่างใกล้ชิด การช่วยเหลือในการทำงานและ เลี้ยงดูบุตร ดังตัวอย่างเช่น

“แม่เหนื่อยมัย หนูขอกอดแม่หน่อยจะได้หายเหนื่อย โตะขึ้นพวกหนูจะดูแลตัวเอง รู้สึกมีกำลังใจทุกครั้งทีนึกถึงคำพูดของลูกเมื่อยังเป็นเด็ก”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“ภรรยาให้กำลังใจเสมอและคอยเป็นห่วง รู้สึกดี ถ้าเหนื่อยก็หยุดทำงานพักผ่อนบ้าง มีงานอะไรเหลือเราก็อช่วยกันทำ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“เมียเป็นคนทำกับข้าวและซักเสื้อผ้าให้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“เมียนั่นละทำกับข้าวให้กิน เลี้ยงลูก แล้วก็เอาลูกไปเลี้ยงที่ไรด้วยกัน ทำรวมไว้ให้ลูกนั่งเล่น ถ้าลูกหลับก็พาไปนอนกระท่อม”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ตื่นมาทุกวัน ต้องดูแลภรรยา โดยจัดหาอาหารให้กิน จัดยาให้กิน อยู่แบบนี้แหละ อยู่เป็นกำลังใจให้กัน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

1.1.2 สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพนับถือ คือ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวคือผู้ชายที่อายุมากที่สุดในบ้านและสมาชิกในครอบครัวทุกคนต่างให้ความเคารพนับถือ เมื่อมีปัญหาจะขอคำปรึกษาและให้หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ตัดสินใจเป็นหลัก โดยมีความเชื่อว่าหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความสามารถและเมื่อลูกหลานต้องไปทำงานห่างไกล เช่น ไปทำงานต่างจังหวัด เมื่อถึงเทศกาลงานบุญประเพณีในหมู่บ้านจะพากันกลับบ้านเพื่อกลับมาเยี่ยมและกราบไหว้ขอพร ดังตัวอย่างเช่น

“ก่อนทำกิจกรรมใดต้องปรึกษาพ่อก่อน ให้พ่อเป็นผู้ตัดสินใจเป็นหลัก ก่อนที่ลูกหลานจะทำ เพราะมีความเชื่อว่าผู้ที่มีอายุมากกว่ามีประสบการณ์และความสามารถมากกว่า ตัวอย่างเช่นการเลือกพันธุ์ข้าวเพื่อนำมาเพาะปลูก”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8

“ลูกที่ไปตั้งหลักปักฐานที่ต่างจังหวัดจะกลับมาร่วมงานบุญประจำปีทุกปีและปีใหม่ไทยคือช่วงวันสงกรานต์จะกลับมากกราบไหว้ขอพรพ่อแม่และผู้สูงอายุที่นับถือในหมู่บ้าน ทุกคนในชุมชนปฏิบัติเหมือนกัน ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องนี้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“ซื้อเสื้อผ้าให้ ในเทศกาล ลูกหลานและญาติที่อยู่ไกลก็มาเยี่ยม มาไหว้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8

1.1.3 ลูกหลานให้การอุปการะดูแล การอุปการะดูแลของลูกหลานมีทั้งการให้เงินสำหรับไว้ใช้จ่าย การซื้อของใช้ให้ การซื้ออาหารให้ การทำอาหารให้กิน การดูแลอุปกรณ์ของใช้ การดูแลดูแลเครื่องนุ่งห่มให้ และดูแลผู้ให้ข้อมูลยามเจ็บป่วย ดังตัวอย่างเช่น

“อาหารบางอย่างลูกซื้อมาใส่ตู้เย็นไว้อย่างพวกเนื้อ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“ลูกออกเงินให้ใช้ทุกเดือนๆ ละ 5,000 บาท ไว้ซื้ออาหารและใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต เขาคิดว่าแม่เหน้อยมามากแล้ว”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“กลับจากไร่ลูกสาวนั้นแหละทำกับข้าวให้กิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ลูกสาวทำกับข้าวให้กิน กวาดบ้านถูบ้าน ดูแลความสะอาดในบ้าน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ลูกสาวจัดข้าวให้กิน ลูกเขยกับลูกเขยไปหาหน่อไม้ เห็ด ปลา หอย ลูกอัด มาไว้ยามว่าง พอวันพระลูกสาวว่างงานก็ทำความสะอาดบ้าน เพราะ 7 วันหยุดทำงาน 1 วัน คือวันพระ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“ลูกให้ใช้เดือนละ 300-700 บาท ไม่ค่อยได้ใช้ ลูกให้ก็เก็บไว้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“ยามเจ็บป่วยลูกสาวนี่ละเป็นคนดูแล ถ้าป่วยหนักก็พาไปโรงพยาบาล”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

1.1.4 สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ครอบครัวอบอุ่นและมีความสุข สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันด้วยความรัก ความสามัคคี ไม่ทะเลาะกัน สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเกิดจากการสื่อสารที่ดีต่อกัน มีเวลาอยู่ร่วมกันอย่างคุ้มค่า แบ่งปันใส่ใจกันและกัน ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลก็หั่นมาเยี่ยม สมาชิกในครอบครัวรู้จักหน้าที่ของตนเอง สมาชิกในครอบครัวไม่สร้างภาระให้ ดังตัวอย่างเช่น

“ครอบครัวอบอุ่นและมีความสุข เพราะไม่ได้เบียดเบียนใคร ไม่เป็นหนี้ สามารถหาข้าวและอาหารกินอิ่มทุกมื้อ ลูกหลานก็สามัคคีกัน ไม่ทะเลาะกัน ลูกที่ไปอาศัยอยู่จังหวัด หมั่นกลับมาเยี่ยม ไม่ทำให้ทุกข์ใจ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“ภรรยารู้จักหน้าที่เดินเข้ามาทำอาหาร”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี สบายใจ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ลูกหลานไม่ได้สร้างภาระให้ ตัวเองก็ไม่มีหนี้สิน ไม่มีเรื่องให้ทะเลาะกันในครอบครัว”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“เพราะไม่ได้คิดอะไร สบายใจ สามีนาคูค่า และรู้สึกดีที่ได้ดูแลสามี เหมือนได้เลี้ยงลูกอีกครั้ง ส่วนลูกๆก็ไม่ทะเลาะกัน และมีมรดกไว้ให้ลูกหลานทำกิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“ในครอบครัวมีปัญหาอะไรก็ต้องปรึกษากันให้ดี พูดคุยกันให้ดี ใจเย็นๆ จะได้ไม่ทะเลาะกัน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

1.2 การได้รับการแรงเสริมทางลบจากครอบครัว คนในครอบครัวและเครือญาติ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลบางรายต้องต่อสู้กับปัญหาชีวิต เปลี่ยนความคิด จากปัญหาวิกฤตจนถึงขั้นที่คิดจะฆ่าตัวตายแล้วหันมาคิดถึงสมาชิกในครอบครัวว่าจะขาดที่พึ่ง จึงพยายามอยู่ด้วยตนเอง เช่น หัวหน้าครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ มีลูกหลายคน ดังตัวอย่างเช่น

“เคยรู้สึกเครียด คิดอยากฆ่าตัวตาย เพราะสามี ที่ชอบหึงหวง คุด่า ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ สามีใจร้าย ปากร้าย เงินเดือนลูกเมียไม่เคยได้ใช้ พอคิดว่าลูกไม่มีที่พึ่ง จึงคิดว่าไม่ควรตาย จึงไม่ฆ่าตัวตาย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“เหนื่อยก็ต้องอดทน เพราะมีลูกหลายคน ต้องหาเลี้ยงลูกให้เพียงพอ”

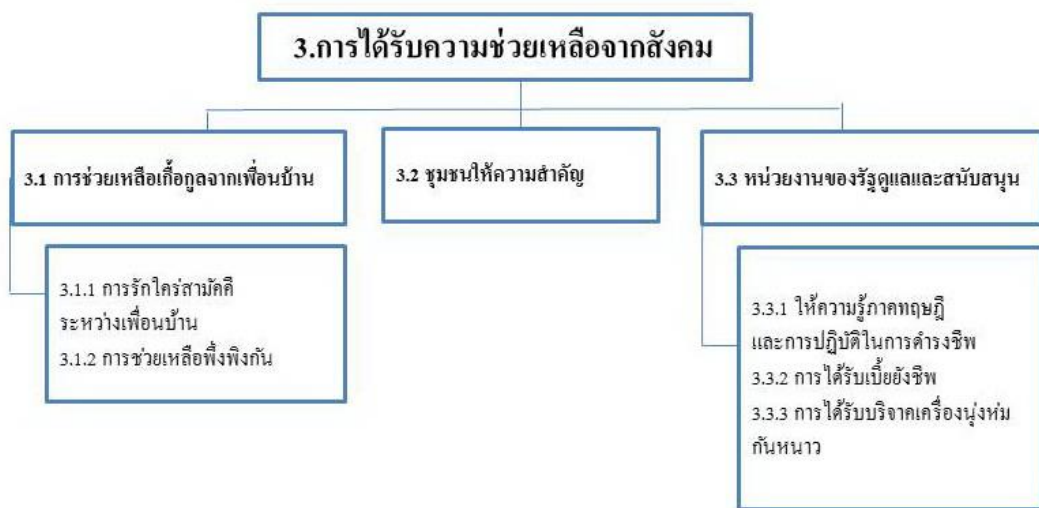
ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ต้องอดทน ต้องขยัน มีลูกหลายคนต้องหาเงินหาอยู่ให้พอ เพราะอยู่เฉยๆมันไม่มีก็ต้องทำให้นมันมี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

2.2.3 ประเด็นหลักที่ 3 การได้รับความช่วยเหลือจากสังคม

การได้รับความช่วยเหลือจากสังคม หมายถึง การได้รับการช่วยเหลือแบ่งปันจากญาติพี่น้อง คนในชุมชนหรือเพื่อนบ้าน และจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งอาจจะเป็นวัสดุอุปกรณ์หรือความรู้หรือเป็นกำลังแรงงาน แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 3 ประเด็น คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลจากเพื่อนบ้าน ชุมชนให้ความสำคัญและหน่วยงานของรัฐดูแลและสนับสนุน ดังในรายละเอียดภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.4 ประเด็นหลักที่ 3 การได้รับความช่วยเหลือจากสังคม

1) การช่วยเหลือเกื้อกูลจากเพื่อนบ้าน การที่เพื่อนบ้านเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลกันมีความเคารพต่อกัน ยอมรับฟังกัน รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองต่อเพื่อนบ้านด้วยความเมตตาและความจริงใจ จนสามารถช่วยเหลือพึ่งพิงกันได้ แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ การรักใคร่สามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน และการช่วยเหลือพึ่งพิงกัน ดังนี้

(1) การรักใคร่สามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน ผู้ให้ข้อมูลวางแผนว่าจะสร้างบ้าน เมื่อเพื่อนบ้านทราบข่าวจากการบอกกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหรือรู้ข่าวจากเพื่อนบ้านคนอื่น เพื่อนบ้านจะมีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักใคร่ปรองดองเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ร่วมด้วยช่วยกันลงมือสร้างบ้าน ด้วยความเต็มใจ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดและปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ดังตัวอย่างเช่น

“ชวนเพื่อนบ้านไปตัดไม้มาเลื้อย ให้เพื่อนบ้านมาช่วยสร้างบ้าน โดยใช้แรงยกช่วยกันสร้าง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“อาศัยเพื่อนบ้านช่วยสร้างบ้าน บอกเขาก็มาเลยละ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“แต่โบราณมาถ้าใครสร้างบ้านพวกผู้ชายจะไปช่วยกันยกเสาขึ้น โคร่งบ้านช่วยกัน ถ้าบอกคนนึงเขาก็บอกต่อกันเอง ช่วยกันดี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

(2) การช่วยเหลือพึ่งพิงกัน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่าในการทำกิจกรรมหลายอย่าง ต้องช่วยเหลือพึ่งพิงกัน เพราะวัสดุ อุปกรณ์ ของใช้และรถยนต์มีจำนวนจำกัด เช่น รถยนต์ใน 1 ตำบล อาจจะมี 1-2 คัน การเดินทางไปทำธุระในตัวอำเภอหรือตัวจังหวัดต้องอาศัยรถยนต์ของเพื่อนบ้านซึ่งชวนกันไปทีละหลายคนๆ และช่วยกันออกค่าน้ำมัน นอกจากการช่วยเหลือพึ่งพิงกันในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ รถยนต์ ยังมีการพึ่งพิงกันในเรื่องของอาหาร ผัก ผลไม้ มีการแลกเปลี่ยนแบ่งกันกิน

ดังตัวอย่างเช่น

“เวลาไปทำธุระในตัวอำเภอหรือตัวจังหวัดก็เดินทางไปกับเพื่อนบ้านรถยนต์คันนึงไปได้หลายคน ช่วยกันออกค่าน้ำมัน เวลาว่างงานเดินไปคุยกับเพื่อนบ้านบ้านนั้นบ้านนี้ มีผัก มีผลไม้ก็ฝากกันเปลี่ยนกันกิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่าในการใช้แรงกายทำงานก็มีการช่วยเหลือพึ่งพิงกัน คือมีการแลกเปลี่ยนกันในการทำงาน ในระยะเวลาเท่าๆกัน และมีการตอบแทนด้วยการสังสรรค์กัน หลังจากทำงานเสร็จ แม้กระทั่งการสร้างบ้านก็มีการช่วยเหลือพึ่งพิงกัน ตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์สร้างบ้าน จนสร้างบ้านเป็นหลัง โดยใช้แรงกายเป็นหลัก ดังตัวอย่างเช่น

“นานๆที ไปทำไร่ช่วยเพื่อนบ้านก็มีสังสรรค์กินเหล้ากันบ้าง เขามาช่วยเรา เราไปช่วยเขา เรียกว่าการเอาแรงกัน ตอบแรงกัน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“ชวนเพื่อนบ้านไปตัดไม้มาเลื้อย ให้เพื่อนบ้านมาช่วยสร้างบ้าน โดยใช้แรงยกช่วยกันสร้าง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ช่วงไหนว่างงานก็ไปเอาแรงเพื่อบ้าน เขาจะได้มาตอบตอนเรามีงาน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ทำไร เอาแรงเขามาช่วยเรา ช่วยกันไปช่วยกันมาจนเสร็จ ไปช่วยเขาไม่ต้องบอกว่าบ้านไหนไป ก็ไปกับเขา เขาเห็นเขาจำไว้แล้วมาช่วยเราเอง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“อาศัยเพื่อนบ้านช่วยสร้างบ้าน บอกเขาก็มาเลยละ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“ใกล้ๆมีหมอยา ไม่สบายก็ไปขอให้เขาจ่ายคัมให้ได้ เสียค่าค่ายัน 5 ชิ้น 8”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การช่วยเหลือพึ่งพิงกันของคนในชุมชนชนบทยังหมายความว่าความไว้วางใจกันระหว่างเพื่อนบ้านในการดูแลทรัพย์สินไม่ให้สูญหายช่วยกัน ไม่มีการลักขโมยทรัพย์สินของกันและกัน ดังตัวอย่างเช่น

“ไม่มีการลักขโมย ผูกวัวไว้ในป่าก็ไม่หาย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

2) ชุมชนให้ความสำคัญ การอยู่ร่วมกันในชุมชนดั้งเดิม นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องไม่กี่ตระกูล การสืบทอดบรรพบุรุษจนนับญาติกันได้ทั้งชุมชน มีคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือเป็นผู้นำ มีความแม่นยำในกฎระเบียบประเพณีการดำเนินชีวิต คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือให้เกียรติ ผู้อาวุโส และเชื่อฟังจากคำบอกเล่าและความเชื่อของผู้อาวุโส แม้กระทั่งในสิ่งที่มองไม่เห็น หรือพิสูจน์ไม่ได้ เช่น ความเชื่อเรื่องผีป่า ดังตัวอย่างเช่น

“เขาและแขนหัก เพราะไปเลี้ยงควายที่ในป่า วัวไล่ควายแล้วหกล้มขาหัก ส่วนแขน จีควายและตกแขนจึงหัก คิดว่าผีป่าหักขาและหักแขน คนแก่โบราณเขาว่าไว้อย่างนั้น เชื่อเขาเพราะเขาเกิดก่อน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“คนในหมู่บ้านนับญาติกันทั้งหมู่บ้าน ลูกหลานและชาวบ้านเคารพนับถือคนเฒ่าคนแก่ให้เป็นผู้นำ เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ประเพณีการดำเนินชีวิต ตัดสินไกล่เกลี่ย หากเกิดความขัดแย้ง ช่วยกันแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องคิดให้ดี ทำให้ดี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

3) หน่วยงานของรัฐดูแลและสนับสนุน หน่วยงานภาครัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านความเป็นอยู่ ความรู้ แนวทางปฏิบัติ ปัจจัย วัสดุอุปกรณ์ ในการดำรงชีพที่จำเป็น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับคนในชุมชนและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น สภาพอากาศ แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 4 ประเด็น คือการให้ความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการดำรงชีพ การได้รับเบี้ยยังชีพ การได้รับบริจาคเครื่องนุ่งห่มกันหนาว ดังนี้

(1) การให้ความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการดำรงชีพ ผู้ให้ข้อมูลได้รับความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้าดูแลส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่คนในชุมชนสามารถทำได้ ควบคู่ไปกับการสอนและแนะนำให้คนในชุมชนไม่บุกรุกป่า ไม่ทำลายป่า อนุรักษ์ป่าไม้ และส่งเสริมให้ปลูกป่าเพิ่ม ดังตัวอย่างเช่น

“เกษตรเขมาสอนในเรื่องการประกอบอาชีพ การทำเกษตรและปลูกสัตว์ ทางอำเภอบอกในเรื่องการห้ามการบุกรุกป่า การปลูกป่า”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“อำเภอและอบต.แจกผ้าห่มในฤดูหนาวหน้าหนาวอำเภอกับอบต. เขาแจกผ้าห่มให้เกือบทุกปี อบต.ดูแลเรื่องถนนหนทาง น้ำใช้ สำนักงานเกษตรเข้ามาสอนวิธีปลูกข้าว ปลูกข้าวโพดปลูกสัตว์มาดูแล้วยควายให้ ทางอำเภอเขาสอนไม่ให้บุกรุกป่า”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

(2) การได้รับเบี้ยยังชีพ ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลทุกรายได้รับเบี้ยยังชีพคือเงินเดือนละ 500-700 บาท จากภาครัฐ ซึ่งภาครัฐส่งเสริมสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน โดยให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อเป็นหลักประกันรายได้ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำงานและไม่มีรายได้ให้มีเงินใช้สำหรับการดำรงชีวิตที่จำเป็น ดังตัวอย่างเช่น

“อบต.ให้เงินเดือนใช้ เดือนละ 600 บาท ให้เบี้ยยังชีพคนพิการ เดือนละ 600 บาท”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“อบต.ให้ค่าคนแก่ เดือนละ 700 บาท”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“อบต.ให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 700 บาท”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“เดี๋ยวนี้มีน้ำประปาใช้แล้ว อบต.ออกงบดำเนินการต่อท่อมาให้จาก
ห้วยน้ำसान แล้วก็ได้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 700 บาท”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

นอกจากภาครัฐจะมีเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป
ภาครัฐยังมีบัตรประกันสุขภาพประเภทผู้สูงอายุให้แก่ผู้ให้ข้อมูล เพื่อที่จะนำไปใช้แสดงเมื่อ
เจ็บป่วยและไปรับการรักษาพยาบาลจากหน่วยงานของภาครัฐฟรี

“ขามเจ็บขามไขก็ไปรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา
บ้า เดินไปไม่ถึง 20 ก้าว เขามีบัตรผู้สูงอายุให้ไม่ได้เสียเงิน อบต.ก็ดี มีเบี้ยยังชีพคนแก่เดือนละ
700 บาท ขามเจ็บขามไขไม่เสียค่ายาการรักษา ฤดูหนาว อบต.ก็แจกผ้าห่ม และดูแลเรื่องถนนหนทาง
น้ำใช้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“อนามัยอยู่ไม่ไกลเดินไปประมาณ 300 เมตร ไม่ได้เสียค่าใช้จ่าย มี
บัตรผู้สูงอายุ ในฤดูหนาว อบต. ก็แจกผ้าห่มกันหนาวให้”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

(3) การได้รับบริการเครื่องนุ่งห่มกันหนาว ภาครัฐให้การดูแลตามสภาพ
สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นภูเขามีสภาพอากาศที่หนาวเย็น ในฤดู
หนาวได้รับเครื่องนุ่งห่มกันหนาว หน่วยงานภาครัฐได้แก่ อำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล
(อบต.) นำเครื่องนุ่งห่มกันหนาวมาแจกให้ถึงที่บ้าน ดังตัวอย่างเช่น

“หน้าหนาวอำเภอกับอบต.เขาแจกผ้าห่มให้ เกือบทุกปี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“ฤดูหนาวทางอำเภอกับทางอบต.เขาแจกผ้าห่มให้ปีละผืนสองผืน”

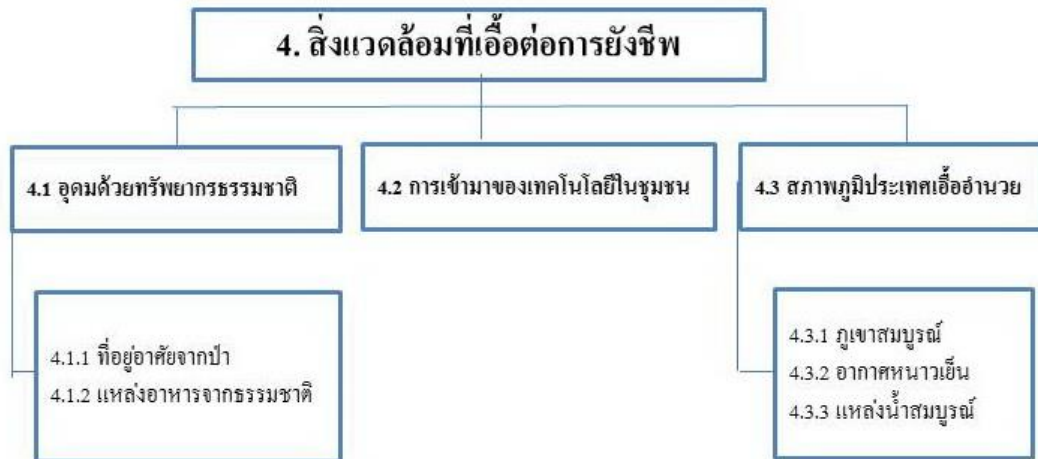
ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ฤดูหนาวนายก อบต.เขาแจกผ้าห่มกันหนาวให้ ได้ปีละครั้ง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

2.2.4 ประเด็นหลักที่ 4 สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการยังชีพ

สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการยังชีพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งผลิต
ปัจจัยพื้นฐานการยังชีพเกือบทุกอย่างที่ส่งผลหรือสนับสนุนให้ผู้ให้ข้อมูลดำรงชีวิตได้ดีขึ้นหรือราบรื่น
แบ่งออกเป็นประเด็นรอง 3 ประเด็น คือ อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ การเข้ามาของเทคโนโลยีใน
ชุมชน และสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย ดังในรายละเอียดภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 ประเด็นหลักที่ 4 สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการยังชีพ

1) อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ คือ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์และสามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า และกำลังแรงงานมนุษย์ เป็นต้น แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ ที่อยู่อาศัยจากป่า และแหล่งอาหารจากธรรมชาติ ดังนี้

(1) ที่อยู่อาศัยจากป่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สร้างบ้านจากวัสดุธรรมชาติ โดยการลงทุนใช้แรงงานตัดไม้จากในป่ามาทำเป็นวัสดุสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตั้งแต่เสาบ้าน หลังคาบ้าน พื้นบ้าน จนถึงผนังบ้าน วัสดุที่ใช้ มีทั้งต้นไม้นั้นต้น ไม้ไผ่ หญ้าคา ดังตัวอย่างเช่น

“บ้านสร้างเอง ถักหญ้าคาเป็นหลังคา ตัดไม้จากในป่ามาทำเป็นโครงบ้านและตัวบ้าน โดยเพื่อนบ้านมาช่วยในการขึ้นโครงบ้าน หลังคาผนังและพื้นบ้านทำเอง ตัดไม้ไผ่มาตีฝาแล้วไปทำฝา”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ถ้าไม่มีกิจ อาหารการกินมีมากมาย ขายได้อีกต่างหาก ขายได้ก็เก็บเงินไว้ไม่ได้ทำอะไร อะไรก็มีในป่า อาหารก็มี ไม้สำหรับสร้างบ้านก็มี ถ้ารู้จักพอเพียงจะมีความสุข”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“สร้างบ้านเอง ไม่ยาก ในป่ามีไม้เยอะ ตัดไม้มาเลื่อย แล้วขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้านช่วยกันสร้าง”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

(2) แหล่งอาหารจากธรรมชาติ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมีแหล่งอาหารจากธรรมชาติ คือ ป่า ภูเขา และลำห้วย ซึ่งมีอาหารที่เกิดเองตามธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ ไม่มีเจ้าของ ไม่ต้องซื้อ อาศัยกำลังร่างกายและความขยันในการหาอาหาร ก็สามารถเลี้ยงปากท้องได้ หากเหลือจากการกินก็นำไปขายได้ ดังตัวอย่างเช่น

“อาหารหาไม่ยากหากินในป่า ในป่ามี กระรอก นก แล้วแต่จะยังได้ ตกปลาตามลำห้วย เก็บเห็ดเก็บหน่อไม้กิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“กลางคืนหาส่องกบ ส่องเขียดหาอยู่ หากิน ไม่นั่นหาเงิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4

“ว่างก็เก็บผักป่าไปขาย มีผักหวาน ผำ เทา บางทีก็ หาปลาหา หอย หาปูหิน ไปขาย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ถ้าไม่ขี้เกียจ อาหารการกินมีมากมาย ขายได้อีกต่างหาก ขายได้ก็เก็บเงินไว้ไม่ได้ใช้อะไร อะไรก็มีในป่า อาหารก็มี ไม่สำหรับสร้างบ้านก็มี ถ้ารู้จักพอเพียงจะมีความสุข”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ส่วนมากจะไปหาอาหารกับเมีย หาเก็บหน่อไม้ หาปลา หอย ลูกอ๊อด ผักหวาน เห็ด ขอแต่ว่าเจอ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

2) การเข้ามาของเทคโนโลยีในชุมชน คือ การที่ผู้ให้ข้อมูลประดิษฐ์หรือสร้างอุปกรณ์ขึ้น เพื่อลดการใช้แรงงานหรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเห็นจากชาวบ้านในอำเภอใกล้เคียงหรือเพื่อนบ้านในหมู่บ้านใช้ จึงนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นหรือมีในธรรมชาติมาประดิษฐ์หรือสร้างขึ้นเองจากการดูและการสังเกตจากตัวอย่าง เช่น แพน เกวียน ตะเกียงจากยางไม้ ดังตัวอย่างเช่น

“เวลาขนของข้ามน้ำด้วยการหาบมาใส่แพ ทำแพไว้ขนของข้ามน้ำ แพทำเองจากไม้ไผ่ที่มีในป่าแถวๆนี้แหละ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ขนข้าวโพด ไร่ข้าวไร่เคียว ขนเอง หาบมาใส่เกวียน แล้วค่อยเอาเกวียนลาก ไปพักไว้ที่บ้าน ทำเกวียนไว้ใช้เองดูต้นแบบจากเพื่อนบ้านในอำเภอใกล้เคียง ขนของได้เยอะดี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“ใช้ตะเกียงส่องตอนกลางคืน ถ้าใช้ตะเกียงต้องซื้อน้ำมันก๊าด บางทีก็ใช้ยางไม้จุดเพื่อส่องเป็นแสงสว่างหรือใช้เป็นเชื้อเพลิงก่อไฟ หากจากป่าไม่ได้ซื้อ มีใช้กันทุกบ้าน ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

3) สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย สภาพภูมิประเทศที่ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่เอื้ออำนวยให้การดำรงชีวิตราบรื่นและมีปัจจัยที่ส่งเสริมหรือสามารถนำมาใช้ประกอบในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย 3 ประเด็น คือ ภูเขา อากาศหนาวเย็น และมีแหล่งน้ำสมบูรณ์ คือ

(1) ภูเขาสมบูรณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นภูเขาที่มีดินอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ปลูกที่ขึ้นเองตามธรรมชาติจากดินบนภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ผักหวาน เห็ด หน่อไม้ และมีสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่บนภูเขา เช่น กวาง หมู ไก่ กระรอก ทรัพยากรเหล่านี้ส่งเสริมให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถยังชีพอย่างมีความสุขได้ ดังตัวอย่างเช่น

“กับข้าวหาเอา มีหน่อไม้ มีเห็ดป่าบนภูเขา มีผัก มี กวาง หมู ไก่ กระรอก นก งู ในลำห้วยมีกุ้ง หอย ปู ปลา กบ เขียด อีงอ่าง ลูกอี๊ด เยอะแยะ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“อยู่แบบนี้ก็สบายใจดี ถึงจะไม่เหมือนในอดีต เดิมนี้อะไรก็แพง สมัยก่อนมีเงิน 1-2 พันบาท เลี้ยงลูกได้ทั้งครอบครัวทั้งปี แต่ก็ยังดีที่ยังหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติได้อยู่ ยังมีหน่อไม้ มีเห็ดบนภูเขา มีปู มีปลาในลำห้วย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

(2) อากาศหนาวเย็น ด้วยสภาพพื้นที่เป็นภูเขามีอากาศเย็นตลอดเกือบทั้งปี ผู้ให้ข้อมูลจึงสามารถปลูกพืชผักเพื่อไว้รับประทานในครัวได้อย่างดีไม่มีแมลงรบกวน ผักเจริญเติบโตได้ดี ไม่ได้ใช้ปุ๋ยและสารเคมี รวมทั้งการทำการเกษตรที่ไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่ว จิง ก็ไม่ได้ใช้ปุ๋ยและสารเคมี พร้อมทั้งสามารถปลูกหมุนเวียนได้ตลอดทั้งปี ดังตัวอย่างเช่น

“ในฤดูหนาวปลูกผักกิน อากาศหนาว ผักเจริญเติบโตได้ดี ไม่มีแมลงรบกวน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“ทำไร่ปลูกข้าวโพด ถั่ว จิง หมุนเวียนกันไปทุกปี แล้วก็ข้าว ปลูกตามธรรมชาติไม่ใช้ปุ๋ยและไม่ได้ใช้สารเคมี มีข้าวกินเพียงพอตลอดทั้งปี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

(3) มีแหล่งน้ำสมบูรณ์ คือ ลำห้วยที่มีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปีและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและสาหร่าย ซึ่งเป็นอาหารหลักของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กุ้ง หอย ปู ปลา

กบ เขียด อึ่งอ่าง ลูกอ๊อด ผำ คือ สาหร่ายน้ำจืด มีลักษณะเป็นเมือกกลมเล็กๆสีเขียวเหมือนไขปลา โดยอาหารที่หาจากน้ำมีความเพียงพอต่อความต้องการของครอบครัว เพียงออกแรงในการหาอาหาร และแหล่งน้ำยังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ใช้อุปโภคได้อย่างสะดวก สบาย ใช้ได้ตลอดเวลา โดยไม่ได้เสียค่าใช้จ่าย เช่น อาบน้ำ ล้างอุปกรณ์และสิ่งของต่างๆ ดังตัวอย่างเช่น

“ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้เสีย น้ำก็ไปอาบที่ริมห้วยน้ำसान”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“ไม่มีน้ำประปา ใช้น้ำसानและเป็นแหล่งหาอาหารด้วย”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

“หลังไปไร่กลับมา ตอนเย็นก็เดินไปอาบน้ำริมน้ำसान เย็นสบายดี”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“กับข้าวหาเอา มีหน่อไม้ มีเห็ดป่าบนภูเขา มีผัก มี กวาง หมู ไก่ กระรอก นก ฎ ในลำห้วยมีกุ้ง หอย ปู ปลา กบ เขียด อึ่งอ่าง ลูกอ๊อด เยอะแยะ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“ค่าน้ำ ค่าไฟไม่ได้จ่าย ตกเย็นเดินไปอาบริมห้วยसानคม”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6

“พ่อแม่พาอาศัยอยู่ใกล้ริมน้ำเพราะทำทุกอย่างต้องอาศัยน้ำ ทั้งอาบ ทั้งล้าง เป็นทั้งที่อยู่กิน”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7

“อาหารการกินก็ไม่ยุ่งยาก กินข้าวเป็นหลักกับข้าวไม่เปลือง ส่วนกับข้าวก็หาเอาจากธรรมชาติ เช่น หน่อไม้ เห็ด ผัก กุ้ง หอย ปู ปลา เงินทองแทบไม่ได้ใช้ ”

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2